

121

Ἡ ἘΝ ἩΠΕΙΡῶ, Ἐκκλήσια
Δρυϊνοῦπολεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κοιτινῆς

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΦΩΤΙΟΥ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΗΣ	
ΑΡΙΘ. ΜΗΤΡ. Δ. 10554/1972	
281.94953 ΟΥ	Κωδ. εγχ F023

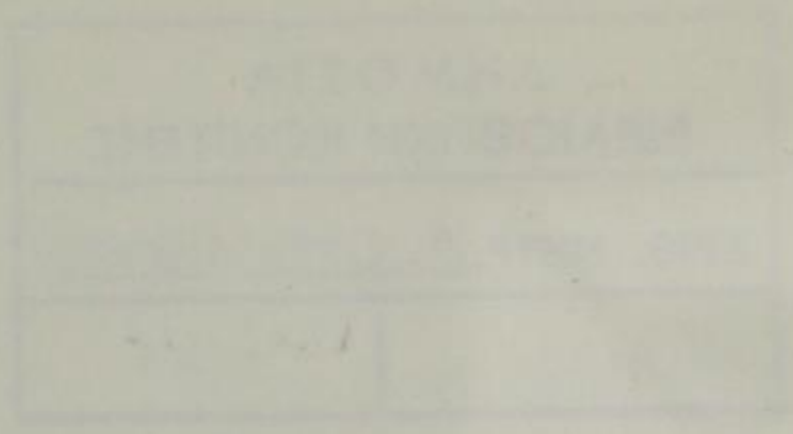
Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

★

ΑΘΗΝΑΙ 1971

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πρόλογος

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, ὁ διακαὴς πόθος μου νὰ ὀλοκληρώσω τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἠπείρου καὶ ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ, ἧς ἔτυχον αἰ μελέται μου περὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐροίας Δονάτου (1962), περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἐν Θεσπρωτίᾳ (1964), ἐν Ἰωαννίνοις (1966) καὶ ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Β. Ἠπείρῳ (1969), μὲ ὥθησαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς παρούσης μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἐν Ἠπείρῳ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης».

Ἐν τῇ ἐρεύνῃ μου προσεπάθησα νὰ συγκεντρώσω ἐξ ἀντικειμενικῶν πηγῶν, ὅσας ἠδυνάμην πληροφορίας περὶ τῆς ιδρύσεως, ὀργανώσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς ἐν Ἠπείρῳ Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης, περὶ τῶν ἱερῶν Μοτῶν καὶ Ἀγίων αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀξιολόγου δράσεως διαπρεπῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων ἐκ τῆς περιφερείας Πωγωνίου καὶ Κονίτσης καταγομένων.

Εὐελπιστῶ δ' ὅτι καὶ ἡ παροῦσα ἐργασία, παρέχουσα σαφῆ, συνοπτικὴν καὶ ἐπηκριβωμένην εἰκόνα τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας, θά τύχῃ τῆς αὐτῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι.

Φ.Γ.Ο.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

- «Δ. Ι. Ε. Ε.» = Δελτίον Ἱστορικῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας
«Δ. Π. Κ.» = Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης
«Ε. Φ. Σ. Π.» = Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός»
«Η. Ε.» = Ἡπειρωτικὴ Ἑστία
«Η. Μ.» = Ἡπειρωτικαὶ Μελέται
«Η. Χ.» = Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ
«Θ. Η. Ε.» = Θρησκευτικὴ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια
«Μ. Ε. Ε.» = Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, Ἀθῆναι
«Ν. Ε. Λ.» = Νεώτερον Λεξικὸν Ἠλίου, Ἀθῆναι
«Χ. Η.» = Χρονογραφία Ἡπείρου

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσης

Τῇ λατρευτῇ μου συζύγῳ Θεοδούλῃ
βοηθῶ ἐν τῷ θίῳ
τόδε τὸ πόνημα ἀφιεροῦται
εἰς μνήμην αἰωνίαν

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύντομος γεωγραφική και ιστορική ανασκόπησις τῆς περιοχῆς Πωγωνίου καὶ Κονίτσης	13
Ἐκκλησιαστικὸς χάρτης	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Α' Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Θέσις καὶ ὀνομασία	19
Ἰδρυσις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἐπίσκοπῆς	20
Ἐπίσκοποι Ἀνδριανουπόλεως ἢ Δρυϊνουπόλεως	23
Ἐπίσκοποι συνήνωμένης ἐπίσκοπῆς Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας	25
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως	25

Β' Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ὄνομασία καὶ τοποθεσία	27
Ἰδρυσις καὶ ἐξέλιξις τῆς ἐπίσκοπῆς	27
Ἐπίσκοποι Βελλᾶς	30
Μητροπολίται Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς	32
Μητροπολίται Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς	32
Ἐπίσκοποι Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	32

Γ' Η ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

Σύστασις καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς	33
Ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς	37

Δ' Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ίδρυσις καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς	39
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς	41
Μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως Π.Κ.	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ

α' ΕΝ ΤΗ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΠΩΓΩΝΙΟΥ	45
1. Ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπτάστου	45
2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μακραλέξη	47
3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προδράμου	48
4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἄβελ	48
5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γιουρχάν ἢ Ἱεροχίου	49
6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Ἀθανασίου	49
7. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γκούρας	50
8. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βομπλοῦ	50
β' ΕΝ ΤΗ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ	51
1. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Σωσίνου	51
2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ζέρμας	52
3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Στομίου	52
4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μολίστης	53
5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Λιτονιαβίστης	53
6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

α) ΑΓΙΟΙ

1. Ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος	56
2. Ὁ Ὅσιος Νικάνωρ	57
3. Ὁ Νεομάρτυς Αὐξέντιος	57
4. Ὁ Νεομάρτυς Ἰωάννης ὁ ἐκ Κονίτσης	58
5. Ὁ Νεομάρτυς Παναγιώτης	53

6) ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ
ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΤΑΓΟΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΔΡΑΣΑΝΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΑΥΤΗΣ 59

α' ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ	59
1. 'Ο Πατριάρχης Κων)λεως Θεόληπτος Α'	59
2. 'Ο Πατριάρχης Κων)λεως 'Αθηναγόρας Α'	59
3. 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών Σπυρίδων	61
β' ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ	62
1. 'Ο Μυρέων Ματθαῖος	62
2. 'Ο Ούγγροβλαχίας Δοσίθεος	64
3. 'Ο Δέρκων Νεόφυτος	64
4. 'Ο 'Ερμουπόλεως Εύαγγελος	65
γ' ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ	66
1. 'Ο Σταυροπόλεως 'Ιωαννίκιος	66
2. 'Ο Βελλᾶς 'Αθανάσιος	67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	68
'Αλφαβητικὸν εὔρετήριον ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τῆς 'Εκκλησίας Δ.Π.Κ.	71
ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ «Η ΕΝ ΒΟΡΕΙΩ, ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	73

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἡ περιφέρεια Πωγωνίου ἢ Πωγωνιανῆς, γειτνιάζουσα πρὸς τὴν Ἀλβανίαν (Β. Ἡπειρον), ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς περιφερείας ταύτης πολλὰ μὲν εἰκασίαι διετυπώθησαν, οὐδεμία ὅμως εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην ἡ ὀνομασία τῆς περιοχῆς Πωγωνίου προῆλθεν ἔκ τινος μεσαιωνικῆς πόλεως, καλουμένης Πωγωνιανῆς, ἡ ὁποία ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ἔκειτο δὲ κατὰ τὸν Κ. Πορφυρογέννητον καὶ Α. Σπαγειρίτην πλησίον τῆς Ὀστανίσης, κατὰ τὸν Ζῶτον Μολοσσῶν εἰς τὰ ἔρειπια τῆς ἀρχαίας Πελασγικῆς πόλεως Πασσαρῶνος, κατὰ δὲ τὸν Rouqueville πλησίον τῶν ἔρειπίων τῆς ἀρχαίας Βελλῆς¹.

Διάφορον τέλος πρὸς τὴν ὡς ἄνω κρατοῦσαν γνώμην περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς περιοχῆς διατυπώνει ὁ Θεσπρωτὸς λογοτέχνης καὶ ἱστοριοδίφης Β. Κρασίτης, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τοπωνυμικόν, ἀλλ' εἰς κύριον Σλαβικὸν ὄνομα, μετατραπὲν εἰς Πωγωνιανὴν ἐκ τῆς τάσεως τῶν ἀρχιερέων πρὸς ἐξελληνισμόν ξένων ὀνομάτων².

Τὸ Πωγώνι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας περιελάμβανε δύο διαμερίσματα: τὸ βόρειον, γνωστὸν ὡς Καραμουρατία, καὶ τὸ νότιον, τὸ καλούμενον καὶ «Παλησπωγώνι»³. Ἐκ τούτων τὸ μὲν πρῶτον, κείμενον νοτίως τῆς Πρεμετῆς, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ Ἀίου ποταμοῦ, περιελάμβανε 36 Χριστιανικὰ χωρία μὲ συνολικὸν πληθυ-

1. Ι. Λαμπρίδου, Ἡπειρωτικὰ μελετήματα, Πωγωνιακά, Ἀθήναι, 1887 σ. 7. κ. ἐ. Σπ. Στούπη, Πωγωνιακά καὶ Βησσανιώτικα, Πάτρα 1926, τ. Α. σ. 30

2. Β. Κρασίτη, Ταξίδι στὴν Ἡπειρο, 1960, σ. 314.

3. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 40. Ι. Λαμπρίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 7. κ. ἐ.

σμὸν 28 χιλιάδων κατοίκων, τὸ δὲ δεύτερον, κείμενον εἰς τὰς κλιτῦς τῆς Νεμέρτσικας, νοτίως τῆς Λιντζουρίας καὶ μεταξὺ τῶν περιοχῶν Ζαγοριᾶς, Δρυϊνουπόλεως, Θεσπρωτίας, Κουρέντων, Ζαγορίου καὶ Κονίτισης, περιελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου, ἤτοι 44 χωρία, τινὰ τῶν ὁποίων κατέχονται σήμερον ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας¹.

Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως (1431) μέχρι τοῦ 1770 ἔδρα τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου ἦτο ἡ Διπαλίτσα, ἀπὸ τοῦ 1820 ἕως τὸ 1830 τὸ χωρίον Κακόλακκος, ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως (1913) ἡ Βοστίνα (ν. Πωγωνιανῆ) καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν τὸ Δελβινάκιον, ἔνθα καὶ ἡ δευτέρα ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης².

Τὸ Δελβινάκιον κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ρόσνιτσα (Ρεβίτσα), ἐκτίσθη τὸ 1081, ὁ δὲ ναὸς αὐτοῦ, τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἀνηγέρθη τὸ 1121³. Κατὰ τὸν Leak ὑπῆρξε πολυάνθρωπον, κατὰ δὲ τὸν ἰατρὸν Holland ἠρίθμει τρεῖς χιλιάδας κατοίκους καὶ «εἶχεν οἰκίας εὐμαρεῖς καὶ καθαρωτάτας καὶ καταπλήσουσας εὐταξίαν καὶ καθαριότητα»⁴. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐλειπούργει εἰς τὸ Δελβινάκιον ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε μέχρι καὶ τὸ 1825 ὁ ἱερομόναχος Κωνστάντιος, βραδύτερον δὲ ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ συγγραφεὺς Γεώργιος Δελβινακιώτης ἢ Γαζῆς⁵. Θρυλικοὶ ὑπῆρξαν τέλος οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους διεξήγαγον οἱ κάτοικοι τοῦ Δελβινακίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Πωγωνίου εἶναι Ἕλληνες ὀρθόδοξοι καὶ ὁμιλοῦν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πλὴν τῶν ἑλληνοβλάχων τοῦ χωρίου Μεντζητιέ (ν. Κεφαλόβρυσον), ὁμιλούντων τὴν βλαχικὴν.

**

Ἡ περιφέρεια Κονίτισης καταλαμβάνει τὸ ΒΑ τριῆμα τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, τὸ γειτνιάζον πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, πρωτεύουσα δὲ ταύτης εἶναι ἡ Κόνιτσα, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀώου καὶ κατὰ τὰς ΒΔ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Τύμφης. Περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεως πολλαὶ εἰκασίαι διετυπώθησαν. Οὕτω ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται

1. Αὐτόθι.

2. Σπ. Στούπη, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 41. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, Ἀθήναι 1856, σ. 138. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. φύλλ. 460) 4.1.1900.

3. «ΝΕΛ» 5, 846.

4. Β. Κρασίτη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 327.

5. Αὐτόθι, σ. 317.

ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία Ἀπιντανία¹, ὑπὸ τοῦ Rouqueville ἡ ἀρχαία Ἰλλυρικὴ πόλις Γλαβίνιστα², ὑπὸ τοῦ Leak ἡ ἀρχαία Ἐρίβοια³, ὑπὸ τοῦ Πάλλη τὸ Ὀρεστικὸν Ἄργος⁴, ὑπὸ τοῦ Α. Σταγειρίτη τὰ Στύμβαρα⁵ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἡ Κνωσσός⁶. Σήμερον ὅμως πιστεύεται ὅτι ἡ Κόνιτσα εἶναι πόλις νεωτέρα, ἀγνώστου παραμένοντος τοῦ ἔτους τῆς κτίσεώς της. Δυσχερείας παρουσιάζει προσέτι καὶ ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως ταύτης καὶ πολλαὶ εἰκασίαι καὶ περὶ τούτου διετυπώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀραβαντινὸς εἰκάζει ὅτι ἡ Κόνιτσα ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως Κνωσσοῦ, ἦτοι Κνωσσός, Κονισσός, Κόνισσα, Κόνιτσα καὶ Κόνιτσα⁷, ὁ δὲ Rouqueville φρονεῖ ὅτι ἡ πόλις χρεωστεῖ τὸ ὄνομά της εἰς τοὺς Σκυθοσλαύους⁸, τέλος χρονικὸν τι ἀναφέρει ὡς ἰδρυτὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ κάστρου τὸν Κόνιν, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως⁹.

Ἡ Κόνιτσα ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐγνώρισεν ἡμέρας ἀκμῆς καὶ εὐημερίας, διότι ἦτο κέντρον ἐμπορικὸν μεταξὺ Ἀλβανίας, Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐταξίδευον εἰς τὴν Ρουμανίαν, Αἴγυπτον καὶ εἰς ἄλλας χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἶχε πληθυσμὸν ἑπτὰ χιλιάδας, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρες ἦσαν Χριστιανοί¹⁰. Τὴν μεγάλην ταύτην ἀκμὴν ὑπονοεῖ ἴσως καὶ ὁ δημῶδης ἑπαινος «Κόνιτσα κασαμπᾶς (=πόλις) Γιάννινα χωριό, Λεσκαθίκα παλαιοχωρι».

Ἡ ἐν λόγῳ πόλις ἦτο πατρίς τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλλῆ Πασᾶ Χάμκως, πλείστων μπέηδων τῆς Πελοποννήσου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀξιοματούχων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς καὶ Κονίτσης ἀπὸ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος (1628 - 1650)¹¹, σήμερον δὲ δευτέρα ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Δρυϊνου-

1. Περιοδ. «Κόνιτσα», 2 (1964), σ. 18. Δ. Εὐαγγελίδου, Ἡ Β. Ἠπειρος, Ἀθήναι 1919, σ. 25.

2. L. Rouqueville, voyage dans la Grèce, τ. 1. Paris 1821, σ. 167 κ.έ.

3. Περιοδ. «Κόνιτσα», 2 (1963), σ. 18.

4. Α. Πάλλη, Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπείρου, σ. 20.

5. Α. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 28.

6. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 86.

7. Αὐτόθι.

8. Σ. Βουτυρᾶ, Λεξικὸν τῆς Ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, Κων)λις 1888, τ. 3, σ. 666.

9. «Ν.Ε.Λ.», 11, 70.

10. Περιοδ. «Κόνιτσα», 3 (1946) σ. 18. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 86.

11. Γ. Παῖσιου, Μικρὴ συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, Ἀθήναι 1970, σ. 19.

πόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σώζονται οἱ ναοί: 1) Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, μητροπολιτικὸς ναός, ἀνεγερθεὶς τὸ 1842 - 1843 εἰς περίοπτον θέσιν τῆς Ἄνω Κονίτισης. Πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου εὐρίσκεται καὶ τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον τῆς Μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννικίου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1673 - 1688 καὶ ἀνοικοδομηθὲν τὸ 1791¹. 2) Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐν Κάτω Κονίτιση (1791) καὶ 3) Ἡ Ἁγία Βαρβάρα, ἐπὶ μοναδικοῦ ἐξώστου τῆς Τύμφης, ἔνθα εἰσὶν παλαιότερα ἐκκλησία, κοιμητηρίου, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν ἐν τῷ περιβάλλῳ αὐτῆς εὐρεθέντων τάφων².

∴

Αἱ περιφέρειαι Πωγωνίου καὶ Κονίτισης, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως εἰς αὐτάς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν ὁποῖον λίαν ἐνωρὶς ἐδέχθησαν ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ κέντρου τῆς Νικοπόλεως, καὶ διὰ μέσου τῶν ἐπιπέλαγων σκληρῶς ἐδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν παντοίων βαρβαρικῶν φυλῶν, αἵτινες ἐνοκλήψασαι κατὰ τῆς Ἠπείρου κατερήμασαν ταύτην. Ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι τῶν Γόιθων (396, ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον, τῶν Οὐννων (447) ὑπὸ τὸν φροδερὸν Ἀπίλιαν, τῶν Ἀγαρηνῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν (877), τῶν Βουλγάρων (1034) ὑπὸ τὸν Δολιανόν, τῶν Οὐγῶν (1059), τῶν Νορμανδῶν ὑπὸ τὸν Βοημοῦνδον (1108) καὶ τὸν Γισκάρδον Ροβέρτον (1185)³, προσέτι δὲ τῶν Ἐνεϊῶν, τῶν Ναπαλιτάνων καὶ τῶν Σέρβων, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1204), τῶν Ἀλβανικῶν φυλῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1430 καὶ τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν (1940 - 1944)⁴.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιδρομαὶ ἔφερον τὴν Ἠπειρον εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, διότι οἱ ἄγριοι ἐπιδρομεῖς οὐδὲν ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ πόλεις, χωρία, οἰκοδομὰς, Μονὰς καὶ ἐκκλησίας κατεδάφισαν, ἀγροὺς ἐλεηλύθησαν, πλῆθος κατοίκων ἐξηνδραπόδισαν, καὶ παντοειδῶς ἐκακοποίησαν. Ἰδιαίτερος ἐδεινοπάθησεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια Δουβινοπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου (1611), τοῦ Ὁρλώφ (1770) καὶ τοῦ Λυκουρσίου (1770), ἰδίᾳ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἡ περιφέρεια Πωγωνίου⁵. Ἐσχατον κίνδυνον διέτρεξεν ἡ ἐν λόγῳ πε-

1. Αὐτόθι, σ. 20. «ΝΕΛ», 11, 170.

2. Αὐτόθι.

3. Κ. Μάκιου, Ἱστορία τῆς Ἠπείρου, Κείμενα 1909' σ. 49 κ.έ.

4. Βλ. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 114.

5. Αὐτόθι.

ριφέρεια τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, λόγω τῶν ἀφορήτων ἐιωγμῶν καὶ τῶν ὁμαδικῶν ἐξισλαμισμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βαθμιαίαν ἀραίωσιν τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡπείρου. Τὸ 1760 ἐθελουσίως ἠσπάσθησαν τὸν ἰσλαμισμὸν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας τὰ 36 χριστιανικὰ χωρία τῆς Καραμουρατίας, πρὸς λύτρωσιν ἀπὸ τὰς καταθλιπτικὰς πιέσεις τῶν Τούρκων¹. «Ὁ χεῖμαρος τῆς ἐξωμόσεως ἠπεῖλει νὰ κατακλύσῃ ὀλόκληρον τὴν Ἡπειρον» ἀναφωνεῖ ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἡπείρου Ἀραβαντινός². Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίοδον ἐνεφανίσθη, ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν φλογερῶν κηρυγμάτων του καὶ τῆς ἰδρύσεως πολλῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἀνέκοψε τὸ κῦμα τοῦ ὁμαδικοῦ ἐξισλαμισμοῦ τῶν Χριστιανῶν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἡπειρον.

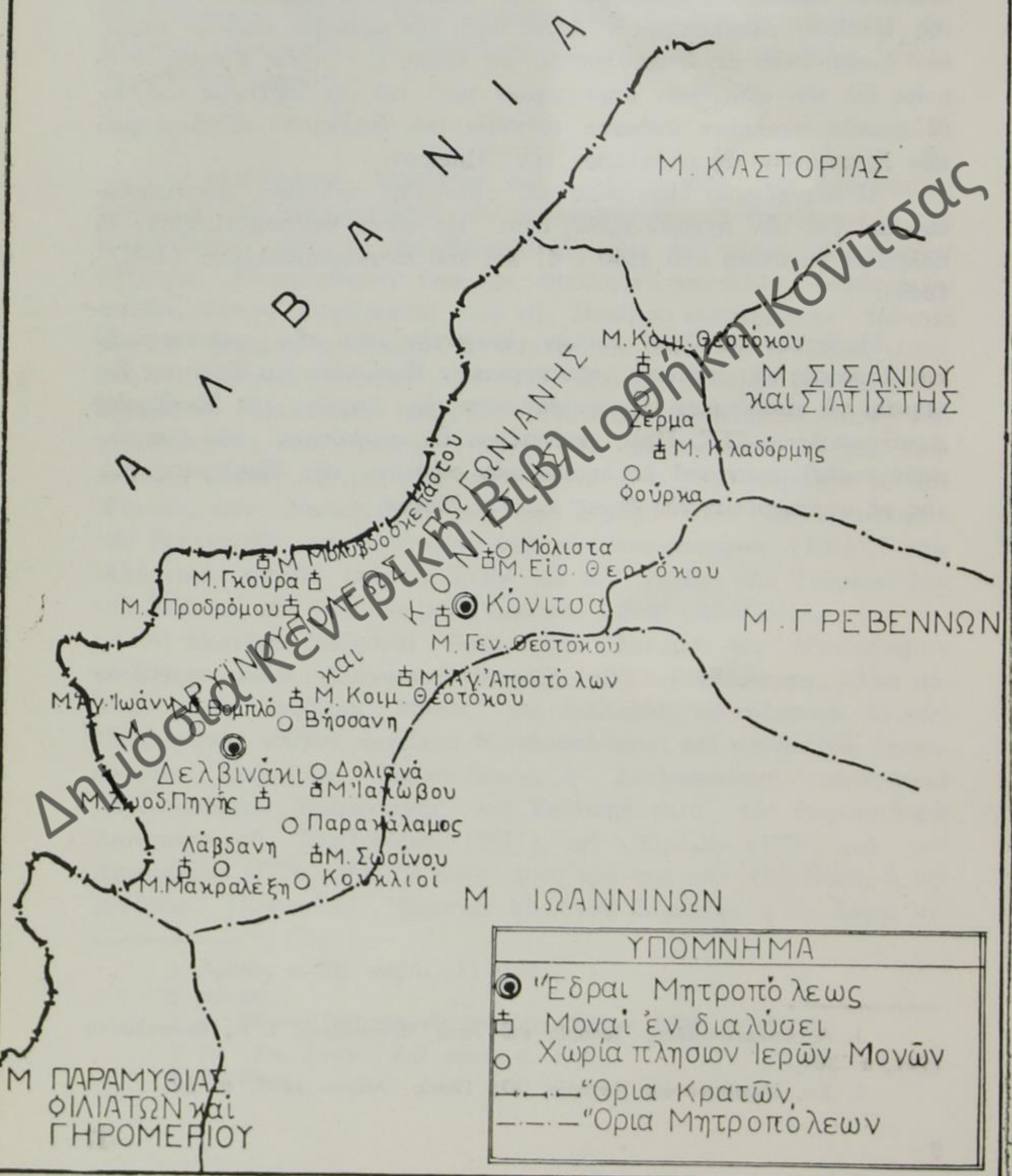
Αἱ περιφέρειαι Πωγωνίου καὶ Κονίτισης σκληρῶς ἐδοκιμάσθησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, διότι εἰς αὐτὰς διεδραματίσθησαν τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1940 - 41 καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου (1947 - 1949).

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην εἰσαγωγὴν περὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς καταστάσεως τῶν περιοχῶν Πωγωνίου καὶ Κονίτισης δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Π.Κ. Πρὸς καλυτέραν δὲ κατατόπισιν τῶν ἀναγνωστῶν παραθέτομεν καὶ ἐκκλησιαστικὸν χάρτην τῆς Ἐκκλησίας ταύτης μὲ σημειωμένας τὰς ἑδρας καὶ τὰς Μονὰς.

1. Α. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Α, Θεσσαλονικὴ 1961, σ. 369.

2. Σπ. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, Ἀθῆναι 1895, σ. 29.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ Ι.ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ και ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ	
⊙	Έδραι Μητροπόλεως
⊕	Μοναί εν διαλύσει
○	Χωρία πλησιον Ιερών Μονών
— — — — —	Όρια Κρατών
— · — · — · —	Όρια Μητροπόλεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἡ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης προήλαθεν, ὡς καὶ ὁ τίτλος μαρτυρεῖ, ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν πάλαι ποτὲ διαλαμψασῶν Ἐπισκοπῶν Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς, Βελλᾶς καὶ Κονίτσης.

Περὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐπισκοπῶν τούτων εἰς μίαν Μητρόπολιν ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν θέλομεν διαπραγματευθῆ κατωτέρω, ἐξετάζοντες εἰς εἰδικὰ κεφάλαια ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐξέλιξιν ἐκάστης τῶν ἐπισκοπῶν τούτων κεχωρισμένως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον.

Α. Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΝΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἢ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Ἡ ἐπισκοπὴ Ἀνδριανουπόλεως ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὴν ἐν Β. Ἠπειρῷ ἡρειπωμένην σήμερον πόλιν Ἀνδριανούπολιν, κτισθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ.Χ. ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδριανοῦ καὶ ὀχυρωθεῖσαν τὸν Στ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ¹. Εἰς τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα ἡ Ἀνδριανούπολις ταυτίζεται πρὸς τὴν Ἀδρια-

1. «Μ.Ε.Ε.», 9, 586. «ΝΕΛ», 6, 233, «Θ.Η.Ε.», 5, 226.

νούπολιν, Δρυϊνούπολιν καὶ Δρυνούπολιν¹. Εἰς τὸν Συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους ἢ Ἀνδριανούπολις ἀναφέρεται μία ἀπὸ τὰς δώδεκα πόλεις, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου².

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ.

Τὸ ἀκριβὲς ἔτος τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδριανουπόλεως δὲν εἶναι γνωστόν· πάντως ἰδρύθη πρὸ τοῦ ἔτους 431 μ.Χ., διότι τὸ ἔτος τοῦτο λαμβάνει μέρος ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Εὐτύχιος εἰς τὴν Γ' (431) ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικὴν σύνοδον³. Ὑπήγετο κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Μητρόπολιν Νικοπόλεως μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς ὁμωνύμου πόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, εἶτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ναυπάκτου μέχρι τοῦ 1020, ὅτε ὑπήχθη εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1285 μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1835 ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς ἐπισκοπὰς τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων⁴. Εἰς τὴν διατύπωσιν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (901 - 906) καὶ εἰς τὰ Νέα Τακτικὰ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πυρογεννήτου (περὶ τὸ 940) καὶ τοῦ Ι. Τσιμισκῆ (971) ὁ Ἀνδριανουπόλεως ἀναφέρεται 7ος ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ναυπάκτου Αἰτωλίας, εἰς δὲ τὸ πρῶτον διάταγμα τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου 24ος ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος⁵. Εἰς τὸν ἀναθεωρηθέντα ὑπὸ τοῦ De Boor Παρισινὸν κώδικα 1555Α ἡ ἐπισκοπὴ Ἀνδριανουπόλεως ἀναγράφεται πρώτη ἀπὸ τὰς ἕξ ἐπισκοπὰς τῆς Μητροπόλεως Νικοπόλεως τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου⁶. Ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδριανουπόλεως, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὁμωνύμου πόλεως ὑπὸ τῶν Γότθων τοῦ Τωτίλα, μετεφέρθη εἰς τὴν τετειχισμένην κωμόπολιν Ἐπισκοπῆς (558 - 1185)⁷ μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν καὶ ταύτης ὑπὸ τῶν Σταυ-

1. Ἱεροκλέους Συνέκδημος, ἔκδοσις Parthey, 651, 8, σ. 15. Νοτ. 10, σ. 623. Νοτ. 13, σ. 260. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 47. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», 9 — 10 (1912 — 1913), σ. 461. Γ. Κονιδάρη, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀχρίδος, Ἀθῆναι 1967, σ. 27.

2. Ἱεροκλέους Συνέκδημος, ἐνθ' ἄνωτ., 651, 8, σ. 8.

3. Mansi, Sacrorum Consilliorum, Paris et Leipzig 1901, σ. 226, 740, 828.

4. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ ἐν Β. Ἠπείρῳ Ἐκκλησία, Ἀθῆναι 1969, σ. 30, ἐνθα καὶ αἱ παραπομπαί.

5. Αὐτόθι.

6. Γ. Κονιδάρη, Αἱ Μητροπόλεις καὶ αἱ Ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἀθῆναι 1934, σ. 98.

7. Ζώτου Μολοσσού, Ἠπειρωτικαὶ Μελέται, Δρομολόγιον, Ἀθῆναι 1878-77, 205. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. φύλλ. 429 - 430, ἔτ. 1901.

φοφόρων, εἰς Γαρδίκιον καὶ τὴν ἱερὰν Μονὴν Τσέπου ἢ Ὑψηλῆς Πέτρας (1185 - 1318 ἢ 1395) ¹, εἶτα διὰ πολιτικοὺς λόγους, εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ ἀπὸ τοῦ 1916 εἰς τὸ Δελβινάκιον τῆς ἐλευθέρας Ἡπείρου ².

Μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως ἠνώθη κατ' ἀρχὰς προσωρινῶς (1813 - 1821), ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου 1832 ὀριστικῶς, καὶ ἡ ἠνωμένη ἐπισκοπὴ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου³. Οὕτως ἀπετέλεσαν πλέον καὶ αἱ τρεῖς μίαν ἐπισκοπὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας», φέρουσαν τὴν 63 θέσιν πρωτοκαθεδρίας εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον μητροπολιτῶν⁴.

Ὁ κῶδιξ τοῦ Δελβίνου ἀποδίδει τὴν ἔνωσιν αὐτὴν τῶν ἐπισκοπῶν εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δρυϊνουπόλεως Γαβριὴλ τὸν Σίφνιον⁵, πρέπει ὅμως μᾶλλον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν οἰκονομικὸν μαρασμὸν τῆς ἐπαρχίας Χειμάρρας καὶ Δελβίνου, λόγω τῆς βαθμιαίας ἀραιώσεως τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῶν ἀθρόων ἐξισλαμισμῶν, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει ἐκ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὴν ἀποφιν ταύτην ἐνισχύει καὶ σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου τὸ 1664, ἔνθα ἀναφέρεται: «Ἡ ἐπισκοπὴ Χειμάρρας ὑποκειμένη τῷ θρόνῳ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, εἰς ἀπονομίαν καθέστηκεν, ὥστε οὔτε τὰ πρὸς ζωάρκειαν τοῦ ἐπισκόπου ἀπαρτίζειν» ⁶. Τὰ αὐτὰ δὲ ἀναφέρει καὶ ὁ Πατριαρχικὸς Τόμος τῆς ἐνώσεως τῆς ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως: «Ἡ ἐπισκοπὴ (Χειμάρρας) ἀπομακρυσμένη ἐξ Ἰωαννίνων καὶ καθ' ὑπερβολὴν διεφθαρμένη... ἀδύνατος τοῖς ὅλοις κατέστη πρὸς διατροφὴν καὶ περίθαλψιν ἰδίου Ἀρχιερέως» ⁷.

Τὸ 1835 ἡ συννωμένη ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως Δελβίνου καὶ Χειμάρρας προήχθη εἰς Μητρόπολιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὑπὸ τὸν τίτλον Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας ⁸, λαβοῦσα τὴν 64ην θέσιν πρωτοκαθεδρίας εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Συνταγμάτιον, τοῦ

1. Π. Ἀραβαντινοῦ, τ. Α., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 71. Λ. Βασιλειάδου, Περιοδ. «Ἡπειρωτικὸς Ἀστὴρ» 1904, σ. 70. Ζώτου Μολοσσού, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 79, 205.

2. «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 56.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι.

5. Θ. Μπαμίχα, Κῶδιξ τοῦ ναοῦ τῆς πόλεως Δελβίνου, ἐν «Η.Χ.», 5 (1930), σ. 69.

6. «Η.Χ.», 3 (1954), σ. 579.

7. Βλ. Τόμον ἐνώσεως τῆς ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως, ἐν «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 98.

8. Θ. Μπαμίχα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 69.

οϊκείου μητροπολίτου φημιζομένου «ύπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Χαονίας»¹.

Ἡ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ὁμαλῶς ἔχουσα ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ τῆς Β. Ἠπείρου διαταράχθη μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Ἀλβανίας εἰς αὐτόνομον κράτος, ὅτε ὁλόκληρος ὁ Νομὸς Ἀργυροκάστρου καὶ αἱ ἐπαρχίαι Λεσκοβικίου καὶ Πρεμετῆς ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸ νεοσυσταθὲν τοῦτο κρατίδιον². Εἰς τὴν ἄδικον ταύτην ἀπόφασιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Β. Ἠπείρου ἀπήντησε τὴν 17 Φεβρουαρίου 1914 διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς αὐτονομίας τῆς Β. Ἠπείρου, πρωτοστατούντων καὶ τῶν ἀειμνήστων μητροπολιτῶν Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Σπυρίδωνος καὶ Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου³. Δυστυχῶς τὸ αὐτόνομον τοῦτο καθεστῶς ἀνετράπη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1916 καὶ ἡ Ἰταλία, ὡς προστάτις δύναμις τῆς Ἀλβανίας, καταλαβοῦσα τότε τὸν Νομὸν Ἀργυροκάστρου, τμήματα τῶν ἐπαρχιῶν Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, ὡς καὶ τῆς Κορυτσᾶς μέχρι τῆς Ἐρσέκας, ἀπέπεμψε βιαίως τὸν κανονικὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου Βασίλειον, ὅστις ἐγκαταστάθεις προσωρινῶς εἰς Δελβινάκιον τῆς ἐλευθέρας Ἠπείρου, διήυθυνεν ἐκεῖθεν τὴν δουλωθεῖσαν ἐπαρχίαν του. Μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλείου ἐκ τῆς ἐπαρχίας του τερματίζεται ἡ ἱστορία τῆς ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, ἔκτοτε δὲ ἀνοίγεται δι' αὐτὴν νέα σελίς, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, μὲ τὸ αὐτὸ μὲν ὄνομα, ἀλλὰ μὲ κέντρον οὐχὶ πλέον τὴν Δρυϊνούπολιν τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἀλλὰ τὸ Δελβινάκιον τῆς ἐλευθέρας Ἠπείρου.

1. Βλ. Γερμανοῦ, Μητρ. Σαρδέων, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων)λεως, ἐν «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 56

2. Παντελεήμονος, Μητρ. Ἀργυροκάστρου, μετὰ τὸ 1914, ἐν «Θ.Η.Ε.», 3, 71.

3. Γ. Δρίνου, Χρονικὰ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος, Ἀθῆναι 1966, σ. 35 κ. ἐ. Χ. Παπασταύρου, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Β. Ἠπειρος, Ἀθῆναι 1945 σ. 5 κ. ἐ.

Οἱ κατάλογοι τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀνεληθόντων εἰς τὸν θρόνον Δρυϊνουπόλεως εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς καὶ πλήρεις κασιμάτων καὶ ἀνακριθειῶν μέχρι τοῦ 1753, μετὰ δὲ τὸ ἔτος τοῦτο ἔχομεν ἐξηκριβωμένας πληροφορίας ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν κωδίκων Ἀργυροκάστρου² καὶ Δελβίνου³. Πολλὰ κενὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλόγου Δρυϊνουπόλεως καλύπτει ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος τοῦ Ν. Μυστακίδου, ὅστις ὁμως λόγῳ τῶν πολλῶν ἀνακριθειῶν του, δὲν ἐλήφθη ὑφ' ἡμῶν ὑπ' ὄψιν. Γνωστοὶ ἐπίσκοποι τῆς ἐν λόγῳ ἐπισκοπῆς εἶναι οἱ ἐπόμενοι:

1. **Εὐτύχιος**, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Γ' καὶ Δ' οἰκουμενικὴν σύνοδον (Mansi VI, σ. 844).

2. **Υπάτιος**, ὑπογράψας ἐπιστολὴν τῆς τοπικῆς ἐν Ἠπεύρῳ Συνόδου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Λέοντα Α' (Mansi VII, σ. 619).

3. **Κωνσταντῖνος**, ὑπογράψας τὴν πρὸς τὸν Πάπαν Ορμίσδαν (514 - 523) ἀναφορὰν τῆς ἐν Ἠπεύρῳ τοπικῆς συνόδου τὸ 523 (Π. Ἀραβαντινοῦ χρονογραφία, σ. 47).

4. **Κοσμᾶς**, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Ζ' οἰκουμενικὴν σύνοδον τὸ 754.

5. **Μεθόδιος**, (1080 - 1099) ἐκ Κολορτσῆς Δεροπόλεως, ἰδρυτῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἐπισκοπῆς.

6. **Μητροφάνης**, (1130), ἐκ Δελβινακίου τῆς Ἠπεύρου.

7. **Ἀθανάσιος**, (1181 - 1183), ὅστις ἐπέτυχε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ περικαλοῦς ναοῦ τῆς Ὑψηλῆς Πέτρας.

8. **Θωμᾶς**, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ τὸ 1222 (χρονογραφία, σ. 47) καὶ ὑπὸ τοῦ Lequien (II, σ. 142) τὸ 1229.

9. **Συμεών**, (1510), δι' ἐξόδων τοῦ ὁποίου ἐζωγραφίσθη τὸ διάστυλον τοῦ ναοῦ τῆς ἐπισκοπῆς του.

10. **Ματθαῖος**, ἀναφερόμενος τὸ 1517 («Ε.Ε.Β.Σ.» 5(1928), σ. 54).

1. Βλ. ἐπισκοπικοὺς καταλόγους εἰς : 1) Χρονικὸν Δρυοπίδος, «Παρνασσός», 1 (1871) 2.2) Ἀνθιμον Ἀλεξούδη, «Νεολόγον» Κων)λεως, ἀριθμ. φύλλ. 6916 τῆς 20.4.1892 3) Γερμανόν, Μητρ. Σάρδεων, ἐν «Η.Χ.», 12 (1937) 55 4) Ν. Μυστακίδην, «Ἐπετ. Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου», 4 (1952) 180. καὶ 5) Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἠπεύρῳ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 35, ὅπου σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ βιογραφικὰ σημειώματα ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως — 6) Β. Μπαρᾶ, Τὸ Δέλβινον τῆς Β. Ἠπεύρου, κλπ. ἐπιμελεῖα, Λ. Βρανούση, Ἀθήναι 1961, σ. 124.

2. Βλ. «Η.Χ.», 5 (1930) σ. 53 - 99.

3. Αὐτόθι, σ. 56 - 75.

11. **Συμεών**, (1551) («Ε.Ε.Β.Σ.», 5 (1928), σ. 65)
12. **Μακάριος**, αναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ τὸ 1565 (Χρονογραφία, σ. 47) καὶ ὑπὸ τοῦ Lequien (II, 142) τὸ 1564.
13. **Νεκτάριος** (1581), ὅστις παρητήθη οἰκειοθελῶς τῆς ἐπισκοπῆς του ὑπὲρ τοῦ εὐνοουμένου του ἐπισκόπου Γαβριήλ.
14. **Γαβριήλ** ἀχρονολόγητος, καθαιρεθεὶς διὰ βαρέα καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ ἐπισκοπικόν του ἀξίωμα παραπτώματα.
15. **Ἰάκωβος** ἀχρονολόγητος.
16. **Νεόφυτος** (1595 - 1610). Τούτου ἡ ἀρχιερατεία ὑπῆρξε θυελώδης, πολλάκις δὲ ἐταλαιπωρήθη διὰ συκοφαντικῶν καταγγελιῶν τῶν ἐπαρχιωτῶν του πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον.
17. **Μαιθαῖος** (1611 - 1614). Ἡπειρώτης. Ἐξέχουσα ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ φυσιογνωμία, πρόδρομος τῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους καὶ εἷς τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου.
18. **Μαιθαῖος** (1617), ἀναφέρεται εἰς ἐπιγραφὴν ναοῦ τοῦ χωρίου Τρανουσίστης.
19. **Συμεών** (1619). Εὐπαίδευτος καὶ διαπρεπὴς ἱεράρχης, ἰδρυτὴς τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Κάτω Ἐπισκοπὴν.
20. **Κάλλιστος** (1620 - 1636). Πιθανῶς ἐκ Πετσᾶ. Παρητήθη τῆς ἐπισκοπῆς του, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰ δυσβάστακτα χρέη ταύτης, διὰ τὰ ὁποῖα ἐνεχυρίασε τὸ ὠμοφόριον καὶ τὸν ἀρχιερατικὸν μανδύαν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐλειτούργησε τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν σχολεῖον εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον.
21. **Γαβριήλ** (1637 - 1647). («Η.Χ.», 5 (1930), σ. 93).
22. **Σεραφείμ** (1662), ἀναφερόμενος εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Μονῆς Κάμενας.
23. **Καλλίνικος** (1667 - 1672), ἐκ Λουψάτες Δελβίνου. Ἐχηρμάτισεν ἐπὶ μακρὸν μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ἡ δὲ ἀρχιερατεία του ὑπῆρξε τρικυμώδης.
24. **Σοφιανὸς** (1672 - 1700). Μεγάλῃ ἐθνικῇ φυσιογνωμίᾳ καὶ πρόδρομος τῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους. Συμβάλων μεγάλως εἰς τὴν ἀναχαίτησιν τοῦ ἐξισλαμιμοῦ τῆς ἐπαρχίας του ἀνεκηρύχθη ἅγιος καὶ ἐορτάζεται τὴν 26 Νοεμβρίου.
25. **Ραφαήλ** (1720), ἐκ Βίτσης Ζαγορίου.
26. **Στέφανος** (1729). (Π. Ἀραβαντινοῦ, χρονογραφία, σ. 226)

27. **Νικόδημος**, ἀναφερόμενος ὡς διάδοχος τοῦ Στεφάνου.

28. **Μανουήλ** (1750). (Π. Ἀραβαντινοῦ, χρονογραφία, σ. 47).

29. **Μητροφάνης** (1753 - 1766). Εὐλαίμευτος ἱεράρχης. Παρητήθη τὸ 1760.

30. **Δοσίθεος** (1760 - 1790) ἐκ Μετσόβου, ἀναπτύξας ἀξιόλογον θρησκευτικὴν καὶ κοινωνικὴν δρασίην. Ἰδρυσε 70 ἐκκλησίας, ἀνεκαίνισε τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον τῆς ἐπισκοπῆς του καὶ συνέταξε τὸν ἐπισκοπικὸν κώδικα Ἀργυροκάστρου.

31. **Γαβριήλ Σίφνιος** (1799 - 1813), ἐκ Σίφνου Κυκλάδων, εὐνοούμενος τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ἱεροθέου καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΣΥΝΗΝΩΜΕΝΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΔΕΛΒΙΝΟΥ ΚΑΙ ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ

1. **Γαβριήλ Σίφνιος** (1821 - 1827). («Η.Ε.», 7 (1959) σ. 6 «Ε.Ε.Β.Σ.», 5 (1928), σ. 88).

2. **Ἰωαννῆμ ὁ Χῖος** (Κοκκώδης) (1832 - 1835), μὲ πλουσίαν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν δρασίην. Διαπρεπὴς Ἱεράρχης. Ἐχρημάτισε μητροπολίτης Ἰωαννίνων (1835), Κυζίκου (1845) καὶ Πατριάρχης Κων)λεως (1860 - 1863 καὶ 1873 - 1878). Ὁ κῶδιξ τοῦ Δελβίνου ἐκφράζεται δυσμενῶς περὶ αὐτοῦ. Κατέλιπε περιουσίαν δέκα ἑξ χιλιάδων Ὀθωμανικῶν λιρῶν (Ἐφημ. «Κραυγή», Ἰωάννινα τῆς 23.4.1940).

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. **Παῖσιος ὁ Βυζάντιος** (Ἰούλ. 1835 - Νοεμβρ. 1835). Ἀπέθανεν ἐν Ἰωαννίνοις πιθανῶς ἐκ συγκοπῆς καρδίας, πρὶν ἀκόμη ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν ἔδραν του.

2. **Νεόφυτος Κεκέξης** (1835 - 1841), ἐξ Ἀργυροκάστρου. Ἐνθουσιώδης καὶ φιλοπρόδος μητροπολίτης.

3. **Νικόδημος Ἀκρης** (1841 - 1845), ἐκ Κριθίας τῆς Θράκης. Ὁ κῶδιξ τοῦ Δελβίνου ἐκφράζεται ἐπαινετικῶς περὶ τούτου. Μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον οἰκονομικὰς ὑποχρε-

ώσεις, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα, ὡς φαίνεται, καὶ ἀπέθανε.

4. **Παντελεήμων** (1848 - 1867) ἐκ Κριθίας τῆς Θράκης. Ἐνθουσιώδης καὶ ὀρμητικὸς ἐπαναστάτης, συμμετέσχεν σκανδαλωδῶς εἰς μυστικὰς ἐπαναστατικὰς ὀργανώσεις. Περὶ τούτου εὐφήμως ὁμιλεῖ ὁ κῶδιξ τοῦ Δελβίνου.

5. **Ματθαῖος Πειρίδης** (1867 - 1876) ἐκ Βρούλων Σμύρνης. Διαπρεπὴς, καινοτόμος καὶ φιλόμουσος ἱεράρχης. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἰδρύθη τὸ πρῶτον Παρθεναγωγεῖον Ἀργυροκάστρου.

6. **Ἄνθιμος Γκέτζης** (1876 - 1880) ἐκ Βερατίου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐξερράγη ἡ ἄτυχος ἐπανάστασις τοῦ Λυκουρσίου (1878), ἥτις πολλὰς συμφορὰς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐπεσώρευσε καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἄνθιμος εὐρέθη πλησίον τοῦ χειμαζομένου ποιμνίου του.

7. **Κλήμης** (1880 - 1888) ἐξ Ἀλβασανίου. Λόγιος ἱεράρχης, γράψας περισπουδάστους ἐκκλησιαστικοὺς λόγους.

8. **Κοσμᾶς** Εὐμορφόπουλος (1888 - 1892) ἐκ Μαδύτου. Ὑπῆρξεν ἱεράρχης πείσμων, αὐταρχικὸς καὶ διοικητικῶς ἀνεπαρκής.

9. **Κωνσταντῖνος** (1892 - 1894) ἐκ Κοζάνης. Ἱεράρχης πεπαιδευμένος, σῶφρων καὶ ἐνάρετος.

10. **Γρηγόριος** Προδρόμου (1894 - 1899) ἐκ Πλωμαρίου τῆς Μυτιλήνης, ἀναδειχθεὶς εἰς ἀμίμητον ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα.

11. **Δουκᾶς** Τρικώλης (1899 - 1909) ἐκ Μαδύτου Θράκης. Ἱεράρχης φιλήσυχος.

12. **Βασίλειος** Παπακρήστου (1909 - 1924), περὶ τοῦ ὁποίου γενήσεται λόγος κατωτέρω.

Β. Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

Ἡ ἀρχαία ἐπισκοπὴ Βελλᾶς, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα διὰ πρώτην φοράν ἀπαντᾷ εἰς σημειώσεις τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1261 - 1282) ὑπῆρξε μέχρι τοῦ 1834 ἐπισκοπὴ αὐτοτελής¹. Ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑπειρωτικῆς πόλεως Βελλᾶς, τῆς ὁποίας τὰ εἰρησώζονται σήμερον ΒΔ τῶν Ἰωαννίνων, πλησίον τῆς ὁμωνύμου Μονῆς καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Καλμπακίου. Ἡ Βελλὰ ἤκτισε κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, τὴν δὲ μεγίστην αὐτῆς ἀκμὴν σημειώνει κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα². Εἰς διαφόρους ἀναγραφὰς μετονομασθέντων τόπων ταυτίζεται πρὸς τὴν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐρημωθεῖσαν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Ἑπείρου Φωτικὴν³. Ἐξ ἐπιγραφῶν ὅμως εὐρεθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ἑπειρώτου ἱατροῦ Δ. Παναγιωτίδου ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ Φωτικὴ ἔκειτο 4 χιλιόμετρα ΒΔ τῆς Παραμυθίας, εἰς τὴν τοποθεσίαν «Λιμπόνι» καὶ περὶ τούτου σήμερον οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπάρχει⁴.

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Πότε ἀκριβῶς συνεστήθη ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς, ἢ μετὰ ταῦτα Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, δὲν εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν. Εἰς τὰ Νέα Τακτικά τοῦ Κ. Πορφυρογεννήτου (940) καὶ τοῦ Ι. Τσιμισκῆ (971) καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Gelzer ἐκδοθέντα κώδικα 1372 τῆς βιβλιοθήκης Ἄ-

1. Περιοδ. «Χρυσάλλις», 4 (1867), σ. 42. Χ. Λεσίου, ἑλληνικὸν χρονολόγιον «ὁ Ἑπειρώτης», ἔτ. 3, σ. 27. G.Parthey. Hieroclis Synecdemus et notitiae gaeeciae episcopatum 1866, σ. 218.

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 218.

3. Γ. Κυπρίου, ἐκδ. Gelzer, σ. 78. Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, Ἀθήναι 1930, σ. 230, ὑπ. 4.

4. Π. Χρήστου, Ὁ Διάδοχος Φωτικῆς, Θεσσαλονίκης 1952, σ. 12.

θηνῶν (971,2) προστίθεται ὁ Φωτικῆς ἤτοι «Βελλᾶς» βος μεταξὺ τῶν 8 ἐπισκόπων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Μητρόπολιν Ναυπάκτου¹. Εἰς τὰς Notitias 3,529 (972 - 976) παρὰ Parthey καὶ εἰς τὸ Β΄ διάταγμα τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (1020) μνημονεύεται μόνον ὁ Φωτικῆς ἄνευ τῆς προσθήκης «Βελλᾶς»². Ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς διὰ πρώτην φοράν ἀναφέρεται εἰς τὸ Τακτικὸν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου (1261—1282)³. Εἰς τὰς Notitias 10,862 καὶ 13,437 παρὰ Parthey ὁ «Βελλᾶς» ἀναφέρεται 7ος ὑπὸ τὸν Ναυπάκτου μεταξὺ 10 ἐπισκόπων⁴. Ὁ μητροπολίτης Παραμυθίας Ἀθηναγόρας, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἠπείρου ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ἀνεφάνη μετὰ τὴν καταστροφὴν (929) τῆς Νικοπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων⁵. Ὁ Ἀχριδῶν Δημήτριος Χωματηνός, ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, ἀναφέρει εἰς τὰς ἐπιστολάς του μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς δικαιοδοσίας του καὶ τὸν Βελλᾶς «τῶν ἱεροτάτων ἐπισκόπων τοῦ τε Βελλᾶς καὶ Δρυϊνουπόλεως»⁶.

Ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ναυπάκτου, εἶτα ἐπὶ τι διάστημα εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος καὶ πιθανῶς ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου (1354 - 1355, 1364 - 1376) εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων⁷. Πρῶτη μνεῖα ὑπαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων συναντᾶται εἰς κατάλογον τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος⁸.

Ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς κατ' ἀρχὰς ἦτο ἡ ὁμώνυμος πόλις, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν ταύτης ἡ Μονὴ Βελλᾶς, καὶ πιθανῶς ἀπὸ τὰ μέσα περὶ τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος (1626 - 1660) ἡ Κόνιτσα⁹.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1834 καὶ ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου (1830 - 1834) ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς, ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς, προήχθη εἰς Μητρόπολιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μητρόπο-

1. Gelzer σ. 557 καὶ 58. Γ. Κονιδάρη, Συμβολαί..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 17,54.

2. Αὐτόθι. G. Parthey, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 122.

3. G. Parthey, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 218 R. Janin, Dictionnaire d' Histoire et de Géographie Eclésiastique, Paris t. VII, σ. 794.

4. G. Parthey, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 260.

5. «Μ.Ε.Ε.», 12, 312 κ. ἐ.

6. Γ. Κονιδάρη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 17.

7. R. Janin ἐνθ' ἄνωτ., σ. 794. Τ. Γριτσοπούλου, Βελλᾶς ἐπισκοπή, εἰς «Θ.Η.Ε.», 3, 788.

8. Gelzer Γ. 635. R. Janin, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 794.

9. Π.Ρ.Β.Λ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 30. Ι. Λαμπρίδου, Κουρεντινὰ σ. 61. Ἐφημ. «Κόνιτσα» ἀριθμ. φύλλ. 19 τῆς 23.3.1915. Γ. Παϊσίου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 19.

λις Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς»¹. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον ἀποδίδει τὴν ἔνωσιν ταύτην εἰς τὸν οἰκονομικὸν μαρασμὸν τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς, μὴ δυναμένης «διὰ τὸ ὀλιγοπρόσοδον αὐτῆς» νὰ συντηρήσῃ ἴδιον ἀρχιερέα². Καὶ πράγματι, οἱ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος κυρίως μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' ἀφόρητοι διωγμοὶ καὶ ἀθρόοι ἐξισλαμισμοὶ τῶν Χριστιανῶν ὠδήγησαν τὰς ἐπαρχίας Βελλᾶς, Πωγωνιανῆς καὶ Δρυϊνουπόλεως εἰς πλήρη οἰκονομικὴν ἐξαθλίωσιν.

Ἡ Μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς διετηρήθη μόνον ὀκτὼ ἔτη, διότι τὸ 1842, ἐπὶ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' (1842 - 1845), ἡ ἐπαρχία Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἀποσπασθεῖσα τῆς Πωγωνιανῆς, συνηνώθη τῇ Μητροπόλει Ἰωαννίνων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς»³. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1863, ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β' (1860 - 1863), κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου, διελύθη ἡ ἔνωσις τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Ἰωαννίνων καὶ ἐπανασυνεστήθη ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων⁴. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1895, ἐπὶ Πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ' (1895 - 1896), ἡ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἀποσπασθεῖσα τελείως τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων προήχθη εἰς Μητρόπολιν, ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κων)λεως, ὑπὸ τὴν προσωδυμίαν «Μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Κονίτισης»⁵. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1936 ἡ ἐν λόγῳ Μητρόπολις, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προσηρτήθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης μετὰ τῶν ὁποίων συνεχωνεύθη.

Κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν ἡ Ἐκκλησία Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του εἶκεν ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν 126 χωρία⁶, ἀνήκοντα εἰς τὰς ἑξῆς περιοχάς: Κουρέντων 35, Ζαγορίου 8, Κονίτισης 64, Πωγωνίου 9, Παραμυθίας 5 καὶ Κουρέντων καὶ Πωγω-

1. Γερμανοῦ, Μητρ. Σάρδεων, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 19. Νέος Ἑλληνομνήμων, 14 (1920), σ. 408.

2. Βλ. τόμον ἐνωτικὸν τῶν ἐπαρχιῶν Πωγωνιανῆς καὶ Βελλᾶς εἰς Μητρόπολιν Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, εἰς «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 86.

3. Βλ. τόμον ἐνωτικὸν τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτισης μετὰ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, εἰς «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 23, 24.

4. Βλ. τόμον ἀνακαλοῦντα τὴν ἐπαρχίαν Βελλᾶς καὶ Κονίτισης εἰς τὴν πρότερον αὐτῆς ἐπισκοπικὴν τάξιν, εἰς «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 25.

5. Βλ. τόμον προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς καὶ Κονίτισης εἰς Μητρόπολιν, εἰς «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 25.

6. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 328 — 367.

νίου 5¹. Τὰ τελευταῖα ταῦτα δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀόκνου ἐρευνητοῦ τῶν Μονῶν, ἐκκλησιῶν καὶ ἐπισκοπῶν τῆς γενετείας του ἱερομονάχου καὶ ἐφημερίου Βομπλοῦ Γ. Παῖσιου ἐκ Χιονιάδων Ἠπείρου.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΒΕΛΛΑΣ

Κατάλογοι ἐπισκόπων Βελλᾶς ἔχουν συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ², τοῦ Ν. Μυστακίδου³ καὶ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ⁴. Ὁ κατάλογος τοῦ Ν. Μυστακίδου περιλαμβάνει ἐπισκόπους μὴ μεμαρτυρουμένους εἰς ἄλλην πηγὴν, διὸ μετ' ἐπιφυλάξεως ἀναφέρω τοὺς ἐπισκόπους τούτου μὲ τὴν ἔνδειξιν Ν.Μ.= (Νικόλαος Μυστακίδης).

Γνωστοὶ ἐπίσκοποι Βελλᾶς εἶναι οἱ ἐπόμενοι:

1. **Κωνσταντῖνος**, ἀχρονολόγητος.
2. **Μανουήλ** (1222 - 1244) Κατὰ κόσμον Λέων Μακρὸς ἐκ τοῦ χωρίου Χρυσοῦ παρὰ τοὺς Δελφοὺς. Υἱηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κορίνθου Χρυσοβέργην, εἶτα δὲ διετέλεσε χαρτοφύλαξ τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. («Ε.Ε.Β.Σ.» 2 (1925) 142).
3. **Θεοδόσιος** ἢ Δοσίθεος (1546) Ν.Μ.
4. **Ἀντώνιος**, ἀναφερόμενος κατὰ τὸν Lequien (II, 144) τὸ 1565 καὶ κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν τὸ 1564.
5. **Θεοδόσιος** (1569 - 1573) Ν.Μ.
6. **Μανασσῆς** (1604) (Κωδ. Π. Αρχ. Α. 21).
7. **Ἰωάσαφ**, ἀναφερόμενος κατὰ Μάρτιον 1610 καὶ Δεκέμβριον 1620. («Η.Χ.»), 12 (1937) σ. 29).
8. **Ἄγγελος** (1620) Ν.Μ.

1. Βλ. ἀναλυτικῶς τὰ ἐν λόγῳ χωρία εἰς δημοσιευθέντα κατάλογον ὑπὸ τοῦ Γ. Παῖσιου, εἰς «Η.Ε.», 18 (1969), σ. 221.

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 31.

3. Ἐφημ. «Κόνιτσα», ἀριθμ. φυλλ. 19 τῆς 22.3.1915.

4. «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 29.

9. **Σωφρόνιος** (1621). (Κωδ. Π. Αρχ. Α. 21).
10. **Νεόφυτος** (1627) N.M.
11. **Φιλάρετος** (1630 - 1632) N.M.
12. **Ἀκάκιος** (1636 - 1638) N.M.
13. **Παρθένιος** (1640). (Κωδ. Α. 375, 387).
14. **Παχώμιος** (1565), αναφερόμενος εἰς κτητορικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Μονῆς Ζέρμας. (Γ. Παῖσιου, ἐνθ' ἄνωπ., σ. 17).
15. **Ἰωαννίκιος** (1673 - 1688), αναφερόμενος εἰς ἐπιγραφὴν τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ἀρτισίτης Ζαγορίου καὶ εἰς ἔγγραφον κατεστρωμένον εἰς τὸν κώδικα τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως. (Γ. Παῖσιου ἐνθ' ἄνωπ., σ. 17).
16. **Φιλάρετος** (1695 - 1711), γνωστὸς ἀπὸ ἐνθύμησιν παλαιᾶς ἐκδόσεως Ἀνθολογίας τῆς Μονῆς Μολίστης. (Γ. Παῖσιου, ἐνθ' ἄνωπ., σ. 21).
17. **Νικόλαος** (1720) N. M., ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποῖου κατὰ τὸν N.M. μετεφέρθη ἡ ἔδρα Βελλᾶς εἰς Κόνιτσαν.
18. **Ἰωαννίκιο** (1722), μετατεθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀρτης. (Κωδ. Κριτίου Β. 128).
19. **Γερμανὸς** (1723 - 1744), αναφερόμενος εἰς τὰ δίπτυχα τῆς Μονῆς Μολίστης καὶ ἀναγραφόμενος εἰς τὴν προσκομιδὴν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Βουρμπιάνης. (Γ. Παῖσιου, ἐνθ' ἄνωπ., σ. 24).
20. **Νικόδημος** (1760). («Η.Χ.», 5 (1930), σ. 79).
21. **Παῖσιος** (1762 - 1778), αναφερόμενος τὸ μὲν 1770 εἰς κτητορικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Μολίστης Κονίτισης καὶ τῆς ἐν Βηροσάνῃ Μονῆς Ἄβελ, τὸ δὲ 1778 εἰς ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Γκριζμπανίου (v. Ἐλευθέρου). Εἰς ἰδιόχειρον σημείωσιν εἰς τὴν 2α σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου πεντηκοσταρίου τῆς Μονῆς Στομίου μανθάνομεν ὅτι ὁ Παῖσιος κατήγετο ἐξ Ὀσδίνης Παραμυθίας καὶ εἶχε θεῖους δύο ἀρχιερεῖς, τὸν τοῦ Μεγάλου Τυρνάβου καὶ τὸν τῆς Κορίνθου (Γ. Παῖσιου, ἐνθ' ἄνωπ., σ. 28).
22. **Θεοδόσιος** (1779) ἐκ τῆς Νήσου Ἰωαννίνων. N.M.
23. **Ἀνθιμος** (1794) N.M.
24. **Χρῦσανθος** (1805).
25. **Παρθένιος** (1812).
26. **Θεοδόσιος** (1818), προαχθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Λαρίσης. (Κωδ. Π. Αρχ. Θ. 391).

27. **Δεόντιος** (1818 - 1822) ἐκ Κάτω Σουδενῶν. (Γ. Παϊσίου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 23. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 31).

28. **Ἰωσήφ ὁ Νάξιος** (1822 - 1834), ὅστις «προστασία καὶ ἐπεμβάσει τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰσεπήδησεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Βελλᾶς παροραθέντων ἀξιωτέρων» (Κῶδ. ΙΕ. 229).

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ¹

1. **Ἰωσήφ ὁ Νάξιος** (1834 - 1840).
2. **Ἰερόθεος** (1840 - 1842). (ΙΔ. 352).

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΛΑΣ ²

1. **Ἰωακείμ ὁ Χῖτος** (Κοκκώδης) (1835 - 1845), ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Κων)λεως.
2. **Ἰωαννίκιος** (1845—1854).
3. **Παρθένιος** (1854 - 1863), μετατεθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Πελαγονείας.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ³

1. **Γερμανὸς Τσακίδης** (27 Μαΐου 1863 - 10 Ἰανουαρίου 1876).
2. **Βασίλειος** (10 Ἰανουαρ. 1876 - Ἰουλ. 1899), ἐκ Β. Ἠπείρου.
3. **Κωνσταντῖνος** ὁ ἀπὸ Ροδοστόλου (Ἰουλ. 1899 - 20 Ἰανουαρ. 1906).
4. **Σπυρίδων** Βλάχος, (Ἰούλ. 1906 - Ὀκτωβρ. 1916), ὁ μετέπειτα μητρ. Ἰωαννίνων καὶ εἶτα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.
5. **Πανάρετος** ὁ ἀπὸ Δωδώνης (Φεβρ. 1922 - 10 Μαρτ. 1926).
6. **Ἰωάννης** ὁ ἀπὸ Ἴμβρου (23 Μαρτ. 1926 - 1936), ὀνομασθεὶς τέλη Φεβρουαρίου 1936 μητροπολίτης τῆς ἡνωμένης Μητροπόλεως Δ. Π. Κ.

1. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἰωαννίνοις, Ἀθῆναι 1966, σ. 62. «Η. Ε.», 16 (1967), σ. 455.

2. Φ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 63.

3. Φιλιππαίου Θεοκλήτου, Ἐπισκοπαὶ καὶ ἐπίσκοποι Ἐκκλησίας Κων)λεως (1833 — 1960), εἰς «Θεολογία», 31 (1960), σ. 540, Γερμανοῦ, Μητρ. ἐνθ' ἄνωτ., σ. 29.

Γ. Η ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ¹

ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΑΥΤΗΣ

Πότε συνεστήθη ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς καὶ ποῖα τὰ ὄρια τῆς δικαιοδοσίας της δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ἡ γνώμη τοῦ Ν. Μυστακίδου καὶ Λ. Βασιλειάδου, οἵτινες ἀνάγουν τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς εἰς τὸν βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνᾶτον, δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἱστορικῶς². Καὶ τοῦτο διότι εἰς τὰς πρὸ τῆς ἀλώσεως ἱστορικὰς πηγὰς, ἤτοι τὸν Συνέκδημον κ.λ.π., οὐδεμία μνεία περὶ ἐπισκοπῆς ἢ ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς γίνεται³. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς εἰς τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)λεως ἀναγραφὴν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κων)λεως. Οὕτω εἰς τὸ χειρόγραφον 98 τοῦ Smitii ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς τὸ 1676 ἀναφέρεται τετάρτη μετὰ τῶν δώδεκα ἀρχιεπισκοπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου⁴. Ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος ἀναφέρει τὸ 1695, ὅτι «τὰ χωρία τῆς Πωγωνιανῆς ἔχουσι θρόνον ἀρχιεπισκόπου⁵». Εἰς τὸ συνταγμάτιον τοῦ Πατριάρχου Χρυσάνθου (1707 - 1731) ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἀναφέρεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Γ' τάξιν⁶. Εἰς χειρόγραφον συνταχθὲν τὸ 1645 ὑπὸ τοῦ ἐξ Πωαννίνων ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου καὶ ὑπογραφὲν τὸ 1716 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Γαπόντε, μετὰ τῶν ὀκτὼ ἀρχιεπισκοπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀναφέρεται τετάρτη ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς μετὰ τὴν ἐξῆς σημείωσιν: «Ἡ ἐν τῇ Πωγωνιανῇ ἀρχιεπισκοπὴ οὐκῆν, ἀλλὰ πρωτοπαπᾶς, ὑποτασσόμενος τῷ Κων)λεως Πατριάρχῃ καὶ καθεζόμενος ἐν τῷ Σταυροπηγίῳ τῆς Πωγωνιανῆς, ἐν ᾧ ἔστι Μονὴ Βασιλικὴ εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου»⁷. Ἡ ἀνωτέρω σημείωσις δὲν διευκρινίζει, ἐὰν ὁ ἡγούμενος τῆς σταυροπηγιακῆς μονῆς Μολυβδοσκεπάστου ἦτο πρωτοπαπᾶς τῆς ἐνετοκρατίας

1. Ὁ τίτλος «ἀρχιεπίσκοπος», ἀναφανεῖς πιθανῶς ἀπὸ τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, ἐσημαίνει ἐν εὐρυτέρῃ μὲν ἐννοίᾳ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἀνώτερον τοῦ μητροπολιτικοῦ (Ἐξαρχος), ἐν στενωτέρῃ δὲ ἐννοίᾳ τὸν ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου ἀνεξάρτητον ἐπίσκοπον, τὸν ἄνευ ἐπισκόπων μητροπολίτην (Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ., Ἀθῆναι 1948, σ. 255, 275).

2. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. φύλλ. 460 τῆς 4.1.1902, Λ. Βασιλειάδου, Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς καὶ ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου, «Ἠπειρωτικὸς Ἀστὴρ», 1904, σ. 181.

3. Γ. Κονιδάρη, Συμβολὴ... ἐνθ' ἀνωτ. σ. 27 κ.έ.

4. Νέος Ἑλληνομνήμων, τ. 34, σ. 12.

5. Ι. Λαμπρίδου, Πωγωνιακά, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 28.

6. Νέος Ἑλληνομνήμων, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 15.

7. «Ὁρθοδοξία», 3 (1929), σ. 231, 235.

ἐν Ἑλλάδι, ὁ ὁποῖος ἐπεῖχε θέσιν ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, ἢ ἀρχιεπίσκοπος μὲ μητροπολιτικὴν δικαιοδοσίαν, ἢ ἀρχιεπίσκοπος μὲ δικαιοδοσίαν μόνον μοναστηριακὴν, — ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, — ὡς εἶναι σήμερον ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Εἰς ἕτερον χειρόγραφον κώδικα τοῦ 1722, ἀνευρεθέντα τὸ 1910 εἰς Ἰωάννινα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ σειρά τῶν Μητροπόλεων, τῶν ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν τῶν ἐξαρτωμένων ἄλλοτε ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς Κων)λεως καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος, ὁ Πωγωνιανῆς ἀναφέρεται ὄγδοος μεταξὺ τῶν δώδεκα ἐπισκόπων¹. Ὁ Ι. Λαμπρίδης, στηριζόμενος εἰς σημείωσιν ἐξωφύλλου ἐντύπου τῆς Ἀγίας Γραφῆς τῆς Μονῆς Δρυάνου ἀναφέρει: «Ἀρχιεπισκοπικὸς ἦν ὁ θρόνος τῆς Πωγωνιανῆς τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. Ἐδρα δ' αὐτοῦ καὶ ἀρχὰς μὲν ἦν σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ἡ Διπαλίτσα, ἐν ἣ τῷ 1298 ἰδρύθη ὁ καθεδρικός τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ναός, σεμνυνόμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων»². Ὁ μητροπολίτης Παραμυθίας Ἀθηναγόρας, ἱστορικὸς ἐρευνητὴς καὶ μελετητὴς τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας, ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἐνεφανίσθη μετὰ τὴν ἄλωσιν (1453) ἢ ὀλίγον πρότερον αὐτῆς, ὑπαγομένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων³. Ὁ δὲ μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, δημοσιεύσας ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα καταλόγους τῶν Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν τῆς Ἠπέιρου, ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς συνεστήθη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)λεως, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, καὶ ὅτι προηγουμένως ὑπῆρχε μόνον πρωτοπαλᾶς, ὑπαγομένος εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον⁴. Ἐκκλησιαστικὴ ἔδρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς ἦτο ἡ Διπαλίτσα, ἣτις ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς εἶχεν ὀκτὼ χιλιάδας οἰκογενείας καὶ διακοσίας ἐκκλησίας, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν περιοίκων Ὀθωμανῶν τῆς Καραμουρατίας ἠναγκάσθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος νὰ ἐκπατριθοῦν οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, ἀποικίσαντες εἰς Βλαχίαν καὶ τινες εἰς Ἰωάννινα⁵.

Κατὰ τὸν Ζῶτον Μολοσσὸν καὶ τὸν Ν. Μυστακίδην εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Πωγωνιανῆς ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Σελασφόρου, Πουλχριουπόλεως καὶ Δεβρῶν⁶. Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανὴ ἡ ἄποψις αὕτη,

1. Ε. Σούρλα, Ἡ ἐπισκοπὴ Πωγωνιανῆς, εἰς «Η.Ε.», 16 (1941), σ. 213.

2. Ι. Λαμπρίδου, Πωγωνιακά, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 41.

3. «Μ.Ε.Ε.», τ. 12, σ. 312 κ.έ.

4. Γερμανοῦ, Μητρ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 83.

5. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 138.

6. Ζῶτου Μολοσσοῦ, Δρομολόγιον, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 225, «Φωνὴ τῆς Ἠπέιρου», ἐνθ' ἄνωτέρω.

διότι ἡ μὲν ἐπισκοπὴ Σελασφόρου ἀναφέρεται ὅτι ὑπήγετο εἰς τὴν Μητρόπολιν Κορυθαῖς, ἡ δὲ Πουλχεριουπόλεως ὁμοίως εἰς τὴν Μητρόπολιν Βερατίου (Βελεγράδων) καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Δεβρῶν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος¹. Κατὰ δὲ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς πρὸ τοῦ 1685 εἰς τὴν Μητρόπολιν Βερατίου, μετὰ τῆς ὁποίας γειτνιάζει, ἀλλὰ καὶ ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Ἀραβαντινοῦ οὐδαμοῦ εἰς τὰς πηγὰς ἀναφέρεται².

Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Πωγωνιανῆς ἀπὸ τοῦ 1687 μέχρι τοῦ 1788 διέμενον εἰς τὸ Βουκουρέστιον, λόγῳ τῶν πέσεων τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπαρχίας νὰ συντηρήσῃ ἴδιον ἀρχιερέα, ὡς ἀναφέρουν Πατριαρχικὰ σιγίλλια³. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι οὗτοι διαμένοντες εἰς τὰ ἐν Ρουμανίᾳ πλούσια Μετόχια τῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου ἐλησιμόνουν τὰς πικρίας καὶ τὰ βάσανα τῶν πνευματικῶν αὐτῶν τέκνων καὶ κατεβρόχθιζον καὶ διεσπάθιζον μετὰ τῶν ὑποτακτικῶν τῶν τὰς πλουσίας προσόδους τῶν Μετοχιῶν τούτων⁴. Τῆς καταστάσεως δὲ ταύτης εἰκόνα δίδει καὶ ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου (1700), ἀναφερόμενον εἰς ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πωγωνιανῆς Παχωμίου, ἔνθα ἀναφέρεται: «Πόθεν ἔλαβε τὸν πλοῦτον καὶ τὰ χρήματα ταῦτα, ἕπερ ὡς ἰδιόκτητα διανέμει ἔνθεν κάκειθεν, οὔτε ἀπὸ κληρονομίας τῶν γονέων αὐτοῦ δήπουθεν ἐκτήσατο, οὔτε ἐξ ἰδίας ἐμπορίας συνῆψεν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων πεπλούτηκεν»⁵.

Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1828 μέχρι τοῦ Μαΐου 1834 ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἠνώθη τῇ Μητροπόλει Κορυθαῖς με δευτέραν ἔδραν τὴν Μονὴν Μολυβδοσκεπάστου, προσαγορευθέντος τοῦ μητροπολίτου «Κορυθαῖς καὶ Πωγωνιανῆς»⁶. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον ἀποδίδει τὴν ἔνωσιν ταύτην εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀδυναμίαν ἐκάστης τῶν ἐπαρχιῶν τούτων νὰ διατηρήσῃ ἴδιον ἐπίσκοπον «καὶ ἡ μὲν Κορυθαῖς καὶ πρότερον ἐν μετρίᾳ πως καταστάσει τυγχάνουσα, ὅσον ἀποζεῖν τὸν οἰκεῖον αὐτῆς ἀρχιερέα ἐπὶ τὸ χεῖρον ἤδη ἐξετράπη..., ἡ δὲ τῆς Πωγωνιανῆς ἀρχιεπισκοπὴ ἔκπαλαι ἀδύνατος διετέλει καὶ πάντῃ ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀναγκαιοτάτην κυβέρνησιν τοῦ κυριάρχου αὐτῆς»⁷.

1. Βλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Μητρ., Σύντομος περιγραφή τῆς Μητροπόλεως Βελεγράδων, Κέρκυρα 1869, σ. 2, 26, 48. Φ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 63. «Ὁρθοδοξία», 3 (1928), σ. 234.

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, χρονογραφία, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 13, ὑπ. 2.

3. Ι. Λαμπρίδου, Ἱερά ἐν Ἠπειρῷ σκηνώματα ἐξ ἄλλοδαπῶν σ. 12.

4. Αὐτόθι, σ. 12.

5. Μ. Γεδεών, Κανονικαὶ διατάξεις, Κων)λις 1888, σ. 94.

6. Βλ. Τόμον ἐνωτικὸν τῆς Μητροπόλεως Κορυθαῖς, ἐν «Η.Χ.», 12 (1937)

7. Αὐτόθι.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1834 ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἠνώθη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς»¹. Τὸ δὲ 1842, προσαρτηθείσης τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, ἀπετέλεσεν πάλιν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς ἰδίαν ἐπισκοπὴν, περιλαμβάνουσαν τὰ χωρία τῆς Καραμουρατίας, τὰ κείμενα εἰς τὴν παρὰ τὴν δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἄωου κοιλάδα, πλὴν τοῦ Μποντικοῦ καὶ τῆς Συκιᾶς, ἕνδεκα χωρία ἐκ τῆς ἐπαρχίας Πρεμετῆς καὶ τὰ χωρία Λιασκοβίκιον Μελισσινά, Μπάζιον καὶ Σανοβόν².

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1863 καὶ κατὰ τὴν α΄. Πατριαρχεῖαν τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β (1860 - 1863) ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς κατηργήθη τελείως, ἡ δὲ ἐπαρχία αὐτῆς συνεχωνεύθη μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Βελλᾶς³. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον ἀποδίδει τὴν κατάργησιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης «...ἀπὸ ἱκανὸν μέντοι χρόνων κατεφάνη ἀδυναμία ἔχουσα εἰς διατροφὴν ἰδίου ἀρχιερέως διὰ τὸ εὐτελὲς καὶ πάντῃ ἀφαιρῶν (=γλίσχρον) τῶν ἀρχιερατικῶν προσόδων αὐτῆς». Τὰ χωρία τὰ συγκροτοῦντα τὴν τέως ἀρχιεπισκοπὴν Πωγωνιανῆς μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς προσηρτήθησαν δέκα ὀκτὼ μὲν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Βελλᾶς⁵, δέκα δὲ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κορυτσᾶς⁶, τῶν δὲ λοιπῶν προσαρτηθέντων πολὺ ἐνωρίτερον εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο Ἐκκλησίας⁷. Τὸ 1924 ἡ περιφέρεια Πωγωνιανῆς περιῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς καὶ τὸ 1936 εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

1. Νέος Ἑλληνομνήμων, 14 (1920), σ. 408. «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 19.

2. Ι. Λομπρίδου, Πωγωνιακά, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 42.

3. Βλ. Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου, ἐνθ' ἀνωτ., «Μ.Ε.Ε.», 20, 950.

4. Βλ. Τόμον διαλύσεως τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς καὶ συγχωνεύσεως μετὰ τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Βελλᾶς, ἐν «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 89.

5. Τὰ χωρία ταῦτα εἶναι: Ὄστανίτζα, Διπαλίτζα, Βλάχους, Βαλοβίτσα Μπογωνιτζκόν, Σανοβόν, Μάζον, Δερβάνι, Πιλθοῦκι, Κούκεσι, Μπομπίτσικον, Λεσκοβίκι, Τζάρτζικον, Μελεσίφι, Σεργιανή, Περάτι, Μελισσόπετρα καὶ Μπιροβίτσα (Η.Χ., 12 (1937), σ. 91).

6. Ταῦτα εἶναι: Βλιάχοβον, Ποστενιάνη, Ραδίχοβον, Τζαρίσοβον, Ἡλιάρη, Μερτζάκι, Ζέπη, Δράτζοβον, Κανικόλι καὶ Πουλμάρι («Η.Χ.», 12 (1937), σ. 91.

7. Π. Ἀραβαντινοῦ, σ. 138.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

Κατάλογοι ἀρχιερέων, ἀνελθόντων εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, ἔχουν συνταχθῆ ὑπὸ τῶν Ν. Μυστακίδου¹, Ι. Λαμπρίδου² καὶ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ³. Ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος τοῦ Ν. Μυστακίδου εἶναι ἀνακριβῆς καὶ ἀνιστόρητος, διὸ μετ' ἐπιφυλάξεως ἀναφέρω τοὺς ἀναγεγραφομένους ἐπισκόπους εἰς τοῦτον μὲ τὴν ἔνδειξιν Ν.Μ. (=Ν. Μυστακίδης). Οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἀναγεγραφομένοι εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Ι. Λαμπρίδου σημειώνονται μὲ τὴν ἔνδειξιν Ι.Λ. (=Ι. Λαμπρίδης). Γνωστοὶ ἐπίσκοποι Πωγωνιανῆς ἀναφέρονται οἱ ἐπόμενοι:

1. *Παρθένιος* (650 - 680) Ν.Μ.
2. *Ἀβακὸν* (812) Ν.Μ.
3. *Υπάτιος* (851) Ν.Μ.
4. *Χρῦσανθος* (896) Ν.Μ.
5. *Βησσαρίων* (919) Ν.Μ.
6. *Ἀγάπιος* (950) Ν.Μ.
7. *Πανάρετος* (982) Ν.Μ.
8. *Χρῦσανθος* (1096) Ν.Μ.
9. *Μητροφάνης* (1127) ἐκ Δελβινακίου Ν.Μ.
10. *Διονύσιος* (1210) Ν.Μ.
11. *Γεράσιμος* (1270) Ν.Μ.
12. *Παχώμιος* (1298) Ν.Μ. 1293 - 1298 Ι.Λ.
13. *Μελέτιος* (1300) Ν.Μ.
14. *Ἀγαθόνικος* (1364) Ν.Μ.
15. *Ἀγάπιος* (1384) Ν.Μ.
16. *Κυπριανὸς* (1445) Ν.Μ.
17. *Πρωτοπαπᾶς* τις ἐκαθέζετο (1503) Ν.Μ.
18. *Βησσαρίων* (1550) Ν.Μ.
19. *Διονύσιος* (1560) Ν.Μ.
20. *Παρθένιος* (1571) Ν.Μ.
21. *Γαβριήλ* (1578) ἐκ Διπαλίτσης Ν.Μ.
22. *Ἀρσένιος* (1590) «Η.Χ.», 12 (1937) 93.

1. Φωνὴ τῆς Ἠπείρου, ἀριθ. φύλλ. 460.

2. «Παρνασσὸς», 10, σ. 269 - 276.

3. Γερμανοῦ, Μητρ., «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 93.

22. **Μαιθαῖος** (1610) Ν.Μ.
23. **Ἄνθιμος** Ἰανουαρ. (1620) (Νομ. Συναγωγή, σ. 206. Σάθα Γ. 561).
24. **Συμεὼν** παρητήθη πὴν 28.2.1620 (Κῶδ. Π. Ἄρχ. Β' 8).
25. **Σωφρόνιος** (1620 - 1643) (Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄνωπ., σ. 93).
26. **Παρθένιος** (1643 - 1650) (Ν. Συναγ. 123 Σάθα Γ, 526).
27. **Δανιήλ** (1650) (Ν. Συναγ. 236. Σάθα Γ. 584).
28. **Νεκτάριος** (1656) (Ν. Συναγ. 222. Σάθα Γ. 593).
29. **Μανασσῆς** (1667 - 1673) (Δελικάνη Γ. 181).
30. **Μαλάχιος** (1673) (Κῶδ. Κριτίου Α. 556). (Δελικάνη Γ. 374).
31. **Διονύσιος** (1684 - 1687) Ν.Μ. καὶ Ι.Λ.
32. **Εὐθύμιος** ἐξελέγη 1 Μαρτίου 1702 καὶ ἀναφέρεται τὸ 1708 καὶ τὸ 1721 καὶ ὡς πρῶην Πωγωνιανῆς τὸ 1730 (Κῶδ. Π. Ἄρχ. Γ. 74. Δελικάνη Γ. 824. «Η.Χ.» Ε, 94).
33. **Νεόφυτος** (1750 - 1763) Ι.Λ. καὶ «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 93.
34. **Παρθένιος** Τσιούτσας (1763) ἐκ Διπαλίτσας Ι. Λ. καὶ Κῶδ. Στ. 56.
35. **Ἄνθιμος** (1774 - 1787 - (Κῶδ. Ζ. 74 «Η.Χ.», 12 98.
36. **Ἄνθιμος** (1787) Κῶδ. Ζ. 200).
37. **Διονύσιος** Γκανιάτης (1797 - 1828) Ι.Λ. Βλ. τόμον ἐνωτικὸν τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς καὶ Κορυτσᾶς, «Η.Χ.» 12 (1937) 84.
38. **Βησσαρίων** (1830 - 1834) Ν.Μ. Κορυτσᾶς καὶ Πωγωνιανῆς.
39. **Ἰωσήφ** (1834 - 1840) Ν.Μ. καὶ Ι.Λ. Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς.
40. **Ἱερόθεος** Μπάνιος (1840 - 1848) ἐξ Ὀστανίτσας Ι.Λ. καὶ (1839 - 1846) Ν.Μ. Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς.
41. **Μελέτιος** (Ἰουν. 1848 ἕως 16.7.1848).
42. **Ἀγάπιος** (23.11.1848 ἕως 27.12.1850).
43. **Νίκανδρος** (1850 - 1854) Ι.Λ.
44. **Πανάρετος** (1854 - 1863) ἐκ Τυρνόβου τῆς Βουλγαρίας, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ὁποίου διελύθη ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς.

Δ. ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΑΥΤΗΣ

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια Δρυϊνουπόλεως τὸ 1923, ὅτε ἐγένετο ὁ καθορισμὸς τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, περιορίσθη εἰς τὰ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἐναπομείναντα ὀλίγα χωρία αὐτῆς εἰς τὴν περιφέρειαν Πωγωνίου, τὸ κυριώτερον δὲ τμήμα αὐτῆς ἀπετέλεσε τὴν ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους συσταθεῖσαν κατὰ τὸ 1937 ἐπισκοπὴν Ἀργυροκάστρου¹.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἔχον τὴν πνευματικὴν ὁλοκαυτώσειαν ἐπὶ τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, ἵδρυσε, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 4427)6.11.1924 πράξεως αὐτοῦ, νέας προσωρινὰς Μητροπόλεις εἰς τὰς χώρας ταύτας μὲ ὄρια καὶ ἔκτασιν τὰ διοικητικὰ ὄρια τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑποδιοικήσεων πρὸς προσωρινὴν τακτοποίησιν τῶν ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Θράκης καταφυγόντων προσφύγων ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κράτος². Οὕτω συνεστήθησαν ἐν Ἠπείρῳ αἱ Μητροπόλεις Μετσόβου, Φιλιατῶν, Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς. Ἡ τελευταία μὲ ἔδραν τὸ Δελβινάκιον περιελάμβανε τὴν ὑποδιοίκησιν Πωγωνίου, ἣτις ἐν πολλοῖς συμπίπτει μὲ τὰ ὄρια τῆς διαλυθείσης τὸ 1863 ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς. Μητροπολίτης ταύτης ἐτοποθετήθη ὁ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀπελαθεὶς (1916) μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου Βασίλειος, φημιζόμενος «ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Βορείου Ἠπείρου»⁴.

Τὴν 10ῃ Μαρτίου 1936, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 961)1070 πράξεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προσηρτήθη εἰς τὴν συγχωνευθεῖσαν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς, καὶ ἡ τέως Μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἀπαρτισθείσης οὕτω τῆς ἄχρι τοῦδε ὑπαρχούσης Μητροπόλεως «Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνια-

1. Βλ. «Η.Χ.», 12 (1937), σ. 102. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἠπείρῳ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 68.

2. Β. Ἀτέση, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, Ἀθήναι 1960, σ. 4.

3. Γερμανοῦ, μητρ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 56.

4. Αὐτόθι.

νῆς καὶ Κονίτιος»¹ ἀφαιρεθέντος τοῦ τίτλου «Βελλᾶς». Ἐκτοτε ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βελλᾶς καὶ τὰ περίξ αὐτῆς 42 χωρία, ἀνήκοντα τότε πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἰωαννίνων, προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων². Ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχει οὕτω: «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔχουσα ὑπ' ὄψιν 1) τὸ δὸν ἄρθρον παράγραφος τελευταία τοῦ κωδικοποιηθέντος Καταστατικοῦ τῆς Ἐκκλησίας Νόμου 5438 2) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 4427 τῆς 6ης Νοεμβρίου 1924 Πατριαρχικὴν Ἐγκύκλιον 3) Τὴν ἐν τῇ ΙΕ' συνεδρία καὶ ἀπὸ 21 Ὀκτωβρίου 1931 ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ καταργήσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ Κονίτιος. 4) Τὴν ἐν τῇ 35ῃ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 27 Φεβρουαρίου ἐ.ξ. ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, περὶ καταστάσεως τοῦ ἄχρι τοῦδε Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βελλᾶς καὶ Κονίτιος κ. Ἰωάννου εἰς τὴν χηρεύουσαν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς, ἐν τῇ σημερινῇ συνεδρία αὐτῆς ἀποφαίνεται:

Ἐπι τῇ Ἱερᾷ Μητρόπολι Βελλᾶς καὶ Κονίτιος μετατὴν ἤδη κανονικὴν χρεῖαν αὐτῆς προσαρτᾶται εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς, Χειμάρρας, Κουρέντων καὶ Κονίτιος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαρτίου 1936.

Ὁ πρόεδρος + Ἀθηνῶν Χρυσόστομος».

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτιος, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ Μητροπόλεις τῶν Νέων Χωρῶν, ὑπάγονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων)στασ, ἀλλὰ διοικουῦνται ἐπιτροπικῶς ὑπὸ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1928, διατηροῦντος τοῦ Πατριάρχου ἐπ' αὐτῶν ἐξ ὀλοκλήρου τῶν πνευματικῶν δικαιωμάτων του.³

1. Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 56.

2. Τὰ χωρία ταῦτα ἀναφέρονται ὡς ἀκολουθῶς εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 104) 1957 τῆς 11 Μαρτίου ἀπόφασιν τοῦ Πατριαρχείου: Ἀγίου Μηνᾶ καὶ τοῦ συνοικισμοῦ Βιτσικοῦ. Ἄνω Πιδινῶν (π. Σουδενῶν), Ἀρίστης (π. Ἀρτσίστης), Βασιλοπούλου (π. Μπριάνιστας), Βατατάδων, Βλαχατάνου, Βρυσούλας, Βρυσόχωρίου, Βοντζαρᾶ, Γεωργάνιστας, Γκριμπόβου καὶ συνοικισμοῦ Σελτσιάνων, Γρανιτσπούλας, Γαβρισιῶν, Δεσποτικοῦ (π. Κρετσούνιστας) Δραγωμῆς, Δαφνοφύτου, Ἐλαφοτάπου (π. Τσερβαρίου), Ἐκκλησιοχωρίου (π. Τσαρακοβίστας), Ζίτισης, Ἱερομνήμης, Κάτω Πεδινῶν (π. Σουδενῶν), Καταρράκτου (π. Γλύζιανης), Κουρέντων, Καλοχωρίου, Καρίτισης, Καστρίου (π. Σιούτιστας) Κληματιᾶς (π. Βελτσίστας), Λεπτοκαρυᾶς Κουρέντων, Λυγουψᾶς, Μαζαρακίου, Μαζίου, Κουρέντων, Νεγράδων, Νεοχωρίου Ζίτισης, Παπίγκου, Πρωτόπαπα, Ριαχόβου, Ριζοῦ, Ράϊκου, Σουλοπούλου, Μικροῦ Σουλουπόλου καὶ Φωτεινοῦ.

3. Βλ. ἄρθρον 1 τοῦ Νόμου 3615)1928 «Πρὶ Διοικήσεως τῶν Νέων Χωρῶν».

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΔΡΥ·Ι·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

1. Βασίλειος Παπαχρήστου (1924 - 1936)¹

Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς Ἄνω Λάμποβον. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν Κων)λιν καὶ ἀπεφοίτησε τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης τὸ 1882. Ἐχρημάτισε καθηγητῆς τῶν ἐν Κεσορατίῳ Ζωγραφείων Διδασκαλείων πλησίον τοῦ Ἀργυροκάστρου, προσέτι δὲ καθηγητῆς καὶ ἱεροκῆρυξ εἰς Ἀργυρόκαστρον, Σέρρας, Ἀνδριανούπολιν τῆς Θράκης καὶ Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1893 ἀνεδείχθη τιτουλάριος ἐπίσκοπος Δαφνουσίας καὶ ἐστάλη εἰς Σιδηρόκαστρον καὶ τὸ 1894 εἰς Μελένικον τῆς Μακεδονίας. Τὸ 1894 προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λιτίσης καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1895 - 1896 διετέλεσε τοποτηρητῆς τῆς Μ. πρωτοσυγκελλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀκολουθῶς μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Παραμυθίας (1897 - 1900), εἶτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Βελεγράδων (1900 - 1909) καὶ τὸ 1909 εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας. Τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1916 ἀπηλλάθη ἐξ Ἀργυροκάστρου ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐπικίνδυνος διὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Δελβινάκιον τῆς ἐλευθέρως Ἠπείρου, ἔνθα μετέφερε τὴν ἔδραν του, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖθεν ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐπαρχίας του. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτονόμου Β. Ἠπείρου. Ἐδημοσίευσεν λόγους, πραγματείας καὶ ἠρωελεγεῖα εἰς ἀρχαῖζουσας γλῶσσας.

Ὁ Βασίλειος ὑπῆρξε ποιμενάρχης λόγιος, ἀγαθός, μειλίχιος καὶ φιλάνθρωπος. Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος θὰ κατέχη πάντοτε μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις τῶν γενναίων προμάχων τῆς ἐλευθερίας. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Φεβρουαρίου 1936 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Δελβινάκιον.

1. Βλ. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἠπείρῳ, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 44, ἔνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία. «Ἐκκλησία», 14 (1936), σ. 71.

1. Ἰωάννης Βασιλικὸς (1936 - 1938) ὁ ἀπὸ Ἰμβρου¹.

Τὴν 23 Μαρτίου 1926 ἐγένετο μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτσης. Τὸ 1936, καταργηθείσης τῆς Μητροπόλεως αὐτοῦ, μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης. Κατηγορηθεὶς (1937) διὰ κανονικὰ παραπτώματα ἐκηρύχθη τὴν 9 Ἰουνίου 1938 τελεσιδίκως ἔκπτωτος τοῦ θρόνου του.

2. Δημήτριος Εὐθυμίου (1940 - 1956)².

Ἐγεννήθη εἰς Δεμάτιον Ἰωαννίνων. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε μὲ τὸν βαθμὸν «ἄριστα». Τὸ 1900 ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, τὸ δὲ 1907 ἐκρημάτισεν εἰς Λεσκοβίκιον τῆς Β. Ἡπείρου ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐπόπτης τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων. Τὸ 1911, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης, ὑπηρέτησεν ὡς πρωτοσύγκελλος εἰς Ραιδεστὸν τῆς Θράκης (1911 - 1912). Τὸ 1912 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ δωδεκαετίαν. Τὸ 1923 ὀικωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου Ἰωαννίνων. Τὴν 20 Μαρτίου 1926 ἐξελέγη βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Σπυρίδωνος ὑπὸ τὸν τίτλον «Λωδώνης» (1926 - 1931). Τὴν 12 Φεβρουαρίου 1931 ἐξελέγη μητροπολίτης Λευκάδος καὶ Ἰθάκης (1931 - 1940). Τὴν 29 Φεβρουαρίου 1940 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης. Τὴν 17 Ἀπριλίου 1956 μετετέθη εἰς τὴν Μητροπολιν Ἰωαννίνων, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1958. Ὁ μητροπολίτης Δημήτριος ὑπῆρξε συνετὸς ποιμενάρχης καὶ θεοφιλῶς διώκησε τὰς παροικίας του.

3. Χριστόφορος Χατζῆς (1956 - 1967)³.

Πρῶην παλαιοημερολογίτης ἐπίσκοπος, φέρων τὸν τίτλον Μεγαρίδος καὶ εἶτα Χριστιανουπόλεως.

1. Β. Ἀτέση, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, Ἀθῆναι 1960, σ. 14, «Θεολογία» 31 (1960) σ. 540.

2. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἰωαννίνοις, Ἀθῆναι 1964, σ. 53, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

3. «Θ.Η.Ε.», 12, 369. Ἑλληνικὸν Who's 1955, σ. 641.

Ἐγεννήθη τὸ 1883 εἰς Ἐλευσίνα. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διετέλεσε καθηγητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰς Πειραιᾶ καὶ ἱεροκῆρυξ εἰς τὰς Μητροπόλεις Ὑδρας καὶ Φωκίδος. Ἀναγνωρισθείσης δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης του ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας μετωνομάσθη ἐπίσκοπος Καρυουπόλεως καὶ ὡς τοιοῦτος παρέμεινεν ὡς βοηθὸς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν μέχρι τῆς 18.4.1956, ὅτε ἐξελέγη μητροπολίτης Δ.Π.Κ. Καταληφθεὶς τὸ 1967 ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας ἀπεχώρησε. Σήμερον σχολάζει εἰς Πειραιᾶ.

4. Σεβαστιανὸς Οἰκονομίδης (1967 -)¹.

Κατὰ κόσμον Σωτήριος Οἰκονομίδης. Ἐγεννήθη τὴν 20 Ἰουνίου 1922 εἰς Καλογρηανὰ Καρδίτσας. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἔλαβεν εἰς τὸ ἡμιγυμνάσιον Φαρσάλων, τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Κορίνθου καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τούτου εἰς τὸ Γυμνάσιον Καρδίτσας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεφοίτησε τὸ 1941. Ἐγγραφεὶς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπεφοίτησε τὸ 1949. Υἱηρέτησε λίαν εὐδοκίμως ὡς ἱεροκῆρυξ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Μεσσηνίας, εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1957 εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τῆς ἐκλογῆς του εἰς μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως. Τὴν 26 Ἰουνίου 1957 προεχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Δημητρίου. Παραλλήλως πρὸς τὰ ἱερατικά του καθήκοντα — τοῦ ἱεροκέρυκος, τοῦ κατηχητοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων — ἐδίδαξεν ἀποδοτικῶς ἐπὶ διετίαν Θεολογικὰ μαθήματα Ὀμιλητικῆς, Λειτουργικῆς, Κατηχητικῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τοὺς ἱεροσπουδαστὰς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς καὶ τοῦ Κατωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου αὐτῆς, προσέτι δὲ Θρησκευολογίαν καὶ Ἑρμηνείαν Καινῆς Διαθήκης εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας. Ἠγαπᾶτο πολὺ ὑπὸ τοῦ ποιηνίου του καὶ ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως ὑπὸ τῶν προΐσταμένων του μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων Δημητρίου καὶ Σεραφεῖμ, διὰ τὴν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν, θεολογικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴν αὐτοῦ κατάρτησιν, τὸν ἔνθεον ζῆλον, τὴν ρητορικὴν δεινότητα, τὴν ἐργατικότητα, τὴν

1. Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔτ. 1970, ἔκδοσις Α.Δ.Ε.Ε. Περιοδ. «Κόνιτσα», 6(1967), σ. 14.

προσήλωσιν εἰς τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ 1967 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκτιμῶσα τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα προσφερθείσας ὑπηρεσίας του, ἐξέλεξεν αὐτὸν μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιακῆς καὶ Κονίτισης.

Ὁ μητροπολίτης Σεβαστιανὸς ἐργάζεται ἐν τῇ παροικίᾳ του μετὰ ζήλου καὶ στοργικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς πάντας τοὺς τομεῖς τῆς ποιμαντικῆς του δράσεως. Εἶναι ἱεράρχης ἀκάματος, ἀεικίνητος, δίδων παντοῦ τὸ παρόν, ὅπου τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα καλοῦν αὐτόν. Ἐπισκέπτεται συχνὰ καὶ πολλάκις πεζῇ τὰ ἀκριτικὰ χωρία τῆς περιφερείας του, μεταφέρον εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναζωπυρώνων διὰ τῶν κηρυγμάτων του τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἔθνικὸν φρόνημα αὐτῶν.

Ὁ μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης Σεβαστιανὸς διευθύνει ἐν Κονίτιση τὸ γηροκομεῖον «Ἡ Θεοτόκος» καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ἰδρυμα «Πνευματικὴ Στέγη», προεδρεύει δὲ τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου Ἀρρένων καὶ τοῦ Ἀγροτικοῦ Νηπιοτροφείου ἐν Κονίτιση, τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου Ἀρρένων καὶ τῆς Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς ἐν Δελβενακίῳ, ὡς καὶ ἄλλων εὐαγῶν ἰδρυμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪ-ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης εἶχον ἰδρυθῆ ἄρκεται Μοναί, τῶν ὁποίων τὴν ἱστορίαν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος. Ἐκ τῶν Μονῶν τούτων ἄλλαι ἠρειπώθησαν, ἄλλαι ἐξέλιπον τελείως ἐκ τῆς διαβρωτικῆς δυνάμεως τοῦ χρόνου καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐμάστισαν τὰ ἱερὰ ἐδάφη τῆς Ἠπείρου, ἄλλαι ἔχουν ἀνοικοδομηθῆ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ ἄλλαι κατέχονται σήμερον ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, ὡς αἱ ἱερὰ Μοναί τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐν Ἐσατίστῃ, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Πολυτσιάνῃ, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐν Δρενόβῳ καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Κόδρα¹. Αἱ σπουδαιότεραι Μοναί τῆς ἐν λόγῳ περιφερείᾳ εἶναι αἱ ἐπόμεναι:

Α. ΕΝ Τῇ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

1. Ἡ σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου².

Ἡ ἱστορικὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ πο-

1. Βλ. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἠπείρῳ, σ. 90, 91.

2. Βλ. Ι. Λαμπρίδου, Ἱερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 18 Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. 459 τῆς 28.12.1901. Περιοδ. «Ἠπειρωτικὸς Ἀστὴρ», 1 (1904), σ. 181. «Ε.Ε.Β.Σ.», 11 (1935), σ. 301. «Η.Χ.», 15 (1940), σ. 176. Σ. Γκατζοπούλου, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου, εἰς Περιοδ. «Κόνιτσα», 3 (1964), σ. 1 κ.έ. Ε. Σαβράμη, χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης Βησσάνης Πωγωνίου, εἰς «ΕΕΒΣ», 11 (1935), σ. 300. Β. Κραψίτη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 318.

ταμοῦ Ἄωου εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἐκ τῆς Δεπαλίτσας. Ὀνομάζεται δὲ Μολυβδοσκεπαστος, διότι ἡ στέγη αὐτῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ μολύβδου. Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς κατὰ τὰς τοπικὰς παραδόσεις καὶ ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τῆς ἐντὸς τοῦ ναοῦ σωζομένης ἐπιγραφῆς, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων δαπάνη τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κων)νου τοῦ Πωγωνάτου (668 - 685), ἐπεσκευάσθη βραδύτερον δι' ἐξόδων Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ (1183 - 1185) καὶ ἀνεκαινίσθη καὶ ἱστορήθη τὸ 1521. Ἡ παράδοσις ἀποδίδει τὴν ἴδρυσιν τοῦ ναοῦ εἰς τὸν Κων)νον τὸν Πωγωνᾶτον, ὀρμηθέντα εἰς τοῦτο οὐχὶ ἀπὸ ὑπέρμετρον θρησκευτικὸν ζῆλον, ἀλλ' ἐκ μετανοίας διὰ τὴν ἀλαζονίαν του.

Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς εἶναι καθαρῶς βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, διαστάσεων μηκ. 20 μ. περίπου καὶ πλατ. 10 μ., μὲ τοιχογραφίας καλῶς διατηρουμένας. Τὸ εἰκονοστάσιον, εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ λείψανα παλαιότερου μαρμαρίνου, εἶναι ξυλόγλυπτον καὶ καλλιτεχνικώτατον, ἀναγόμενον εἰς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἀνωθεν τῆς ἀρχαίας τοῦ ναοῦ πύλης διασώζεται τοιχογραφία, εἰς τὴν ὁποίαν εἰκονίζονται οἱ βασιλεῖς Κων)νος ὁ Πωγωνᾶτος καὶ Ἀνδρόνικος Κομνηνός, φέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέμματα καὶ κυκλοειδῆ στέφανον, ὑπὲρ δὲ τοὺς στεφάνους τούτους ἀναγιγνώσκονται σαφέστατα καὶ τὸ ὄνομα ἐκάστου τούτων¹. Ὀλόκληρος ὁ ναὸς ἐσωτερικῶς φωτίζεται ἀμυδρῶς ὑπὸ μικρῶν πολυχρῶμων παραθύρων.

Ἡ Μονὴ Μολυβδοσκεπαστου ἦτο ἀρκούντως πλουσία, διότι εἶχε πολλὰς δωρεὰς ἐξ ὁμογενῶν τῆς Κων)λεως, Ρουμανίας, Ρωσίας καὶ Μολδοβλαχίας, ὡς καὶ πλοῦσια Μετόχια ἐν Ρουμανία, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τῶν Ρουμάνων δυναστῶν². Συνετήρει ἐκπαιδευτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1376 ἐδίδασκον μοναχοί, καὶ σχολὴν χειρογράφων. ἔνθα ἐδιδάσκοντο χειρογραφίαν κληρικοὶ καὶ λαϊκοί³. Ἦτο ἐξ ἀρχῆς σταυροπηγιακὴ, μετατραπεῖσα τὸ 1831 ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖου εἰς ἐνοριακὴν, ὑποκειμένην εἰς τὴν Μητρόπολιν Πωγωνιανῆς, ἐπανῆλθε δὲ τὸ 1836 εἰς σταυροπήγιον⁴. Ἐχρησίμευσεν ὡς ἔδρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς ἐπὶ ὀλόκληρον ἑκατονταετηρίδα, πρὸ τῆς μεταφορᾶς αὐτῆς εἰς Διπαλίτσαν, τῆς ὁποίας ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῶν

1. Δ. Ζακυνθινοῦ, Ἀνέκδοτον βυζαντινὸν κτητορικὸν ἐν Β. Ἠπείρῳ, εἰς «Ε. Ε. Β. Σ.», 11 (1935), σ. 290.

2. Αὐτόθι, σ. 291, ὑποσ. 6.

3. Βλ. Ι. Λαμπρίδου, περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων, σ. 40 «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον», 1890, σ. 311. Περιοδ. «Κόνιτσα», 3 (1964), σ. 3.

4. Βλ. σχετικὰ σιγίλλια εἰς περιοδ. «Κόνιτσα», 3 (1964), σ. 9 - 14.

Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπονομάζεται καὶ σήμερον «Ἐπισκοπή»¹. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πολυτίμων βιβλίων τὰ ὅποια κατεῖχεν, ἄλλα κατεστράφησαν καὶ ἄλλα ἐπωλήθησαν ὑπὸ ἱεροκαπῆλων, περιεσώθη δὲ μόνον ἓν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης μετὰ ἀρχαιοτάτου καὶ πολυτίμου σταχώματος². Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, εὕρισκόμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Ἰωαννίνων, περιλαμβάνει τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς εἰς 298 φύλλα. Ἡ γραφή τοῦ κώδικος τούτου εἶναι μικρογράμματος. Ἐνωθεν τοῦ πρώτου φύλλου ἐκάστου Εὐαγγελίου προτίθεται δι' ἐρυθρᾶς μελάνης ἐπίπιπτον κόσμημα ἐκ σταυρῶν, φύλλων, κύκλων καὶ ἑτέρων σχημάτων διάφορον εἰς ἕκαστον Εὐαγγέλιον. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ κώδικος προστίθεται καὶ ἑορτολόγιον τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν. Εἰς τὴν ἀργυροκέντητον καὶ χρυσομένην πλάκα τοῦ Εὐαγγελίου σημειοῦται τὸ ἔτος 1585 καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν, «Ἰσαρης καὶ Ματθαῖος Ποστέλνικος»³, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ κωδικογράφος καὶ ζωγράφος μητροπολίτης Μυρέων Ματθαῖος ὁ ἐκ Πωγωνιανῆς.

Εἰς χειρόγραφον κατάστιχον τῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Ε. Σαβράμη, ἀναγράφονται ἀχρονολογήτως ὀνόματα ἀρχιερέων, ἱερομονάχων καὶ «πάντων τῶν δεομένων καὶ κοπιόντων τὴν ἁγίαν Μονὴν» Μολυβδοσκεπάστου⁴.

2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μακραλέξη.

Ἡ Μονὴ αὕτη σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κεῖται εἰς τὴν πρόποδα τῆς ἱστορικῆς Μουργκάνας, μεταξὺ τῶν χωρίων Κουρεμάδι, Λάβδανη καὶ Κοσοβίτσα. Ἰδρύθη τὸ 1068 ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωάννου Η' τοῦ Ξιφιλίνου (1063 - 1075), ὡς μαρτυρεῖ μεταγενεστέρᾳ ἐπιγραφῇ εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ. Καταστραφεῖσα τὸ 1568 ἀνωκοδομήθη τὸ 1585. Ἦτο σταυροπηγιακὴ καὶ εἶχεν 70 μο-

1. Ἰ. Λαμπρίδου, Πωγωνισκὰ, σ. 41 Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθ. φυλλ. 460 τῆς 4.1.1902. «Ἠπειρωτικὸς Ἀστὴρ» 1904, σ. 181.

2. Βλ. Ἰ. Κολιτσάρα, Κώδιξ Μολυβδοσκεπάστου, εἰς «Η.Χ.» 15 (1940) σ. 159 - 173. Α. Μαυρομιχάλη, Ἡ στάχωσις τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Πωγωνιανῆς Μολυβδοσκεπάστου, εἰς «Η.Χ.», 15 (1940), σ. 175-182.

3. Ἰ. Λαμπρίδου, Ἱερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 18.

4. Βλ. Ε. Σαβράμη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 295 - 305.

5. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α., σ. 179 καὶ τ. Β., σ. 78. Ἰ. Λαμπρίδου, Ἱερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 16. «Η.Ε.», 1 (1952), σ. 680.

ναχούς. Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς ἔχει διπλοῦν νάρθηκα, τρούλλον με σταυροθόλια καὶ σπουδαιότατον βυζαντινὸν διάκοσμον. Εἰς τὸ Εἰκονοστάσιον ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος, ἔχουσα εἰς τὸ πλαίσιον τοὺς 318 πατέρας, οἱ ὅποιοι ὑπερεμάχησαν τῆς πίστεως εἰς τὴν Α΄ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον (325), καὶ ἐπιγραφὴν, δεικνύουσαν τὰ ὄρια τῆς Μονῆς.

Ἡ ἐν λόγῳ Μονὴ κατεῖχε μεγάλας ἐκτάσεις γῆς, ἔνθα ἐτρέφοντο τρεῖς χιλιάδες αἰγοπρόβατα, διέθετε δὲ τὰ ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων χρήματα διὰ καθαρῶς ἐθνικοῦς σκοποῦς.

3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προδρόμου ¹.

Κεῖται πλησίον τοῦ χωρίου Φραστανά, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέχει μίαν ὥραν. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ ἀναφέρει τὸ 1614 ὡς ἔτος ἰδρύσεως, ἰδρυτὴν δὲ ἡγεμόνα τινὰ τῆς Βλαχίας, ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, ὀνόματι Νικάνορα, ὅστις μετὰ τῆς συζύγου του εἰκονίζεται εἰς τὸν γυναικονίτην.

Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς εἶναι σταυροειδῆς μετὰ τρούλλου, ὀλόκληρον δὲ τὸ ἐσωτερικόν του καλύπτεται δι' ὠραιότατων τοιχογραφιῶν.

Ἡ Μονὴ εἶχεν ὑπὸ τὴν κατοκίην της καὶ φερμάνι (= σουλτανικὸν διάταγμα), γραφὲν διὰ ἰδίας χειρὸς τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται, ὅτι ἡ Μονὴ ἀνήκει εἰς τὴν Μονὴν Σινᾶ, ὡς Μετόχιον αὐτῆς. Τὸ 1962 ἡ Μονὴ Προδρόμου ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον ².

4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἄβελ ³

Εὐρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκ Βησσάνης καὶ σεμνύνεται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἰδρύθη ὑπὸ τινος Ἄβελ ἢ Ἄβελῆ πιθανῶς κατὰ τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς χρόνους ἢ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως (1453). Καταστραφεῖσα, ἄγνωστον πότε, ἀνεκαινίσθη καὶ ἡγιογραφήθη τὸ 1776 ἐπὶ ἐπισκόπου Βελλᾶς Παϊσίου,

1. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α., σ. 41 καὶ τ. Β., σ. 113.

2. Ἐφημ. Κυβερνήσεως, τεύχ. 2, ἀριθμ. φύλλ. 35 τῆς 2.2.1962.

3. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α., σ. 6 ἰ. Λαμπρίδου, Ἱερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 7, 16.

ὡς μαρτυρεῖ ἐπιγραφὴ εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς Μονῆς. Ἦτο περιει-
χισμένη δι' ὑψηλῆς μάνδρας, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας εὕρισκοντο ὀ-
ναὸς μετὰ τοῦ κωδωνοστασίου καὶ περίξ αὐτοῦ τὰ κελλία, αἱ διάφοροι
ἀποθήκαι καὶ οἱ βοηθητικοὶ χῶροι. Ὁ ναῖσκος τῆς Μονῆς, ἀγιογρα-
φηθεὶς τὸ 1779 εἶναι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ καὶ σταυρεπίστεγος, ἐσω-
τερικῶς δὲ εἶναι ὀλόκληρος εἰκονογραφημένος, μὲ εἰκονοστάσιον ἐ-
ξαιρετικῆς τέχνης ἀπὸ ξύλον καρυδιᾶς ἐπιχρυσωμένον.

Ἡ Μονὴ ᾿Αβελ εἶχεν ἄλλοτε σημαντικὴν κτηματικὴν περιου-
σίαν εἰς Βήσσανην, Ρουψάν, Ριζόκαστρον, Μπούκουρα, Μέγγουλη,
Ἵστανίτσαν καὶ ἄλλαχοῦ, ἐνισχύετο δὲ ἀπὸ τοῦ 1779 μέχρι τοῦ 1826
καὶ ἐκ τῶν ἐν Ρωσίᾳ Βησσανιωτικῶν κληροδοτημάτων. Τὰ ἔσοδά της
ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὴν τὴν ἀπὸ τοῦ 1858 οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν
σχολείων τῆς Βήσσανης. Σήμερον ἔχει συγχωνευθῆ μετὰ τῆς Μονῆς
Μακραλέξη.

5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Γιουρχάν ἢ Ἱεροχίου ¹.

Κεῖται πλησίον τῆς Βήσσανης, ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς Μονῆς ᾿Αβελ
μόλις 300 μ. καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.
Κατὰ τὸν Ι. Λαμπρίδην ἡ Μονὴ Γιουρχάν ἰδρύθη πρὸ ἀμνημονεύτων
χρόνων, μετατραπεῖσα βραδύτερον εἰς ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δὲ
τὸν Σπ. Στούπην ἦτο παρεκκλήσιον ἢ Μετόχιον τῆς Μονῆς ᾿Αβελ.
Ἐπὶ εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸ τέμπλον ἀναγράφεται ἡ χρονολο-
γία 1736.

6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ².

Κεῖται παρὰ τὸ Δελβινάκιον, μετατραπεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ
εἰς ἐνοριακὸν ναόν, ἔνεκα αἰσχροουργίας τοῦ τελευταίου ἡγουμένου
αὐτῆς. Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἐμόνασαν καὶ δύο μητροπολίται μὲ τὸ
ὄνομα «Μητροφάνης». Ἐκ τούτων ὁ εἰς κατήγετο ἐκ Δελβινακίου,
τοῦ δὲ ἑτέρου, ὅστις ἐδώρησεν εἰς τὴν Μονὴν ἐπιτραχήλιον καὶ ἐπι-
γονάτιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γεγραμμένον «Μητροφάνης 1127», εἶναι
ἄγνωστος ἢ πατρίς καὶ ἡ ἐπαρχία.

1. Σπ. Στούπη, ἐνθ. ἄνωτ., τ. Α., σ. 59. Ι. Λαμπρίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ.
7, 16. «Η.Ε.», 4 (1951), σ. 636.

2. Ι. Λαμπρίδου, Πρωγωνιακά, σ. 29.

7. 'Η 'Ιερὰ Μονὴ Γκούρας' .

Ἐκεῖτο ἀρχικῶς ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων εἰς τὴν θέσιν «'Αη-
δενολαλοῦσαν», εἶτα μετεφέρθη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Βαρτόπι
καὶ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς ἣν θέσιν σήμερον εὐρίσκεται
μεταξὺ Ὀστανίσης καὶ Διπαλίσης. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξι-
αρχῶν, ὁ δὲ ναὸς τῆς ἀνεκαινίσθη ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1856. Ὑ-
πῆρξεν ἀρχικῶς πλουσία, ἔχουσα ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς ἀγροῦς, ἀμ-
πέλους, ἀλευρόμυλον, νεροτριβεῖον, ἱκανὰ προσοδοφόρα κτήματα
εἰς Ρουμανίαν, ἀγροὺς εἰς Ρουψάν, Ζαραβίναν καὶ Τσαραπλανά, ἐπὶ
πλέον δὲ ἐνισχυομένη καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ κληροδοτήματος
'Ιωαννικίου, ἐπισκόπου Σταυροπόλεως — Ρουμανίας. Ἡ Μονὴ αὕτη
ὑπῆρξεν ἄλλοτε μὲν Πατριαρχική, ἄλλοτε δὲ ἐνοριακή, ἀναλαβ-
γῶς τῶν περιστάσεων καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Πατριαρχείου. Ἐκρη-
σήμευσεν ὡς τηλαυγῆς πνευματικὸς φάρος κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρό-
νους τῆς δουλείας τοῦ ἡμετέρου Γένους. Κατὰ τὸν Ι. Λαμπρίδην εἶχε
καὶ σιγίλλιον τοῦ 1854 καὶ χρυσόβουλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάν-
δρου τοῦ Παύλου.

8. 'Η 'Ιερὰ Μονὴ Βομπλοῦ².

Ἡ ἐνοριακὴ αὕτη Μονὴ ἔκειτο ἐν τῷ χωρίῳ Βομπλῶ τῆς περιο-
χῆς Πωγωνίου καὶ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.
Λέγεται ὅτι ἰδρύθη τὸ 1820. Πέριξ τῆς Μονῆς διακρίνονται τὰ ἐρεῖπια
ἱερῶν ναῶν, τιμημένων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τῆς Ἁ-
γίας Παρασκευῆς καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Πρὸς τὸν ἡγού-
μενον τῆς Μονῆς Βομπλοῦ Κύριλλον καὶ τὸν βοηθὸν αὐτοῦ υἱὸν Παῖ-
σιον ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ἀπένευμεν ἔπαινον διὰ τὸ πρὸς τὴν Μονὴν ἐν-
διάφορον αὐτῶν. Γνωστοὶ ἡγούμενοι τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς ἀναφέρονται
οἱ: Εὐτρόπος, Χρῦσανθος καὶ Γαβριὴλ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (1777 -
1804) .

1. Ι. Λαμπρίδου, 'Ιερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 16, 33. Περιοδ. «Κό-
νιτσα», 3 (1964), σ. 14.

2. Γ. Γάγαρη, Ἡμερολόγιον «Δωδώνη», ἔτ. Β., 1889, σ. 82. Β. Μπαρᾶ,
ἐνθ' ἄνωπ., σ. 233.

1. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Σωσίνου¹.

Ἡ Μονὴ αὕτη, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, κεῖται μεταξὺ τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Μπογδόριανης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ γραφικοῦ καὶ κωνικοῦ ὄρους Σωσίνου. Ὄνομάσθη οὕτω προφανῶς ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, κατὰ δὲ τὸν Ι. Λαμπρίδην ἐκ τοῦ κτήτορος αὐτῆς Σωσίνου. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἡσυχαστήριον ἀναχωρητῶν, βραδύτερον δὲ ἀνεπτύχθη εἰς πλουσίαν Μονήν. Ἄγνωστον παραμένει τὸ ἔτος ἰδρύσεώς της. Πάντως ἀνωκοδομήθη ἐκ βάθρων τὸ 1598, κατὰ μαρτυρίαν πατριαρχικοῦ σιγιλλίου καὶ ἐπιγραφῆς ἐντὸς τοῦ ναοῦ, καταστραφεῖσα δὲ τὸ 1718 ἀνωκοδομήθη ἐκ νέου. Ἀνακαινισταὶ ἐκ βάθρων τῆς Μονῆς ἦσαν ὁ ἐκ Μπογδόριανης ἐμπορευόμενος Ἰ. Σιμωτῆς καὶ ἡ σύζυγός του, οἵτινες καὶ εἰκονίζονται ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Τὸ καθολικὸν τῆς Μονῆς, ρυθμοῦ βυζαντινοῦ μετὰ τρούλλου ὑψηλοῦ, ἰδρύθη τὸ 1598, αἱ δὲ τοιχογραφίαι, αἱ καλύπτουσαι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ, ἀνανεώθησαν περὶ τὸ 1838 ἀπὸ Δολιανίτην ζωγράφον.

Ἡ Μονὴ Σωσίνου, ἀριθμοῦσα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της 90 κελλία, εἶχε πλούσια ἔσοδα. Ταῦτα προήρχοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν ἰδιοκτητῶν μεγάλων καὶ εὐφοροτάτων ἐκτάσεων γῆς, ἐκ τῶν πολλῶν Μετοχιῶν της, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ αἱ Μοναὶ παρὰ τὴν Κριτσιούνισταν (τ. Δεσποτικόν) τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἡ παρὰ τὴν Ζαγόριανην (τ. Χρυσορράχην) τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ οἰκονομικῆς ἐπιχορήγησης ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Δοσιθέου Φιλίτου καὶ ἐκ δωρεῶν τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν, Χατζηκώστα καὶ ἄλλων εὐεργετῶν. Διηθύνετο ἐξαρχικῶς καὶ εἶχεν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν της δικαιοδοσίαν τὴν χώραν Μπογδοριανὴν μέχρι τοῦ Μαΐου 1626. Διατηροῦσα πλουσίαν βιβλιοθήκην μὲ πολλοὺς χειρογράφους κώδικας, ἐκ τῶν ὁποίων σήμερον σώζεται μόνον τὸ βιβλίον τῆς προσκομῆς, διέλαμψεν ὡς πνευματικὴ ἐστία ἐπὶ 126 ἔτη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

Τρόφιμοι τῆς Μονῆς Σωσίνου ἦσαν οἱ ἐκ Μπογδοριανῆς Δανιήλ, ὁ μετὰ ταῦτα μητροπολίτης Σίδης, ὀνομαστὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ τὴν μόρφωσίν του, καὶ Δοσίθεος Φιλίτης, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, περὶ τοῦ ὁποίου γεννήσεται λόγος κατωτέρω.

1. Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 131. Ι. Λαμπρίδου, Ἱερὰ ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 9, 12. Σπ. Στοῦπη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 56, ὑποσ. 3. Λ. Βραβούση, Ἡ ἐν Ἠπείρῳ Μονὴ Σωσίνου, Ἀθήναι 1957, σ. 72 κ.έ.

2. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ζέρμας¹.

Ἡ κοινοβιακὴ Μονὴ Ζέρμας, πρὸς δυσμὰς τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς ιδρύσεως της, παραμένει ἄγνωστος. Καὶ ἡ μὲν παράδοσις ἀνάγει τὴν ἀρχὴν της εἰς τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Κων)ντίνου τοῦ Πρωγωνάτου (668 - 685). Πιθανῶς ὅμως ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνήκουν καὶ αἱ σωζόμεναι εἰς τὴν Μονὴν σφραγίδες, φέρουσα χρονολογίαν 1618, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας (1622) καὶ τὸ ἀργυροῦν θυματήριον (1665). Βραδύτερον ἡ Μονὴ ὑποστᾶσα καταστροφᾷ ἐπεσκευάσθη, ὡς μαρτυροῦν ἐπιγραφαὶ ἐντὸς αὐτῆς, ὃ δὲ περίβολος ἀνεκαινίσθη περὶ τὸ 1800.

Τὸ καθολικὸν τῆς Μονῆς, βασιλικὴ μετὰ τρούλλου, διαστάσεων μηκ. 13 μ. καὶ πλατ. 6,50 μ. περιβάλλεται ἀπὸ κελλία. Ἐσωτερικῶς ὁ ναὸς εἶναι εἰκονογραφημένος. Τὸ 1910 ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἀναφέρεται ὁ ἀρχιμανδρίτης Διονύσιος Παπαδάτος.

3. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Στομίου².

Ἡ Μονὴ Στομίου εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, ἐπὶ μίας θαυμασίας ἐξέδρας τοῦ ὄρους Γκαμήλα, ἐντὸς τῆς περιφήμου Χαράδρας τοῦ Στομίου Κονίτισης. Ἰδρυθεῖσα πιθανῶς τὸ 1412 τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ ἡγουμένου Κωνσταντίνου, μεταφερθεῖσα εἰς ἡν θέσιν σήμερον εὕρισκεται ἐκ τῆς ἀπέναντι τοποθεσίας, καλουμένης «Παληομοναστήρι», ἀνωκοδομήθη τὸ 1774.

Ἠγούμενοι τῆς Μονῆς ἀναφέρονται οἱ: 1) Μαρούδας (1793), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἠσκήτεον πολλοὶ ἀσκηταὶ εἰς τὴν Μονήν, ὃ ἴδιος δὲ καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἄσκησιν καὶ τὴν διδασκαλίαν εἰς τοὺς ἀσκητὰς οὐδέποτε ἐξῆλθεν αὐτῆς 2) Γεράσιμος (1867 - 1879) 3) Γαβριὴλ (1822 - 1890), ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἡ Μονὴ ἔτρεφεν ἀρκετὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ζῶα 4) Καλλίνικος (1894 - 1900) ἐκ Κορτινίστης 4) Ἱερεὺς Βασίλειος Ζερματινὸς (1923 - 1956), ὃ ὁποῖος ἐ-

1. Βλ. Χ. Ρεμπέλη, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ζέρμας, ἐν «Η.Χ.», 5 (1930), σ. 19 κ.έ. «Η.Ε.», 17 (1968), σ. 397.

2. Α. Εὐθυμίου, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Στομίου, Περιοδ. «Κόνιτσα», 1 (1962), σ. 6, 9.

πεσκέυασεν τὰ κελλία τῆς Μονῆς, τὰ ὅποια εἶχον πυρποληθῆ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 18 Αὐγούστου 1944 καὶ ἴδρυσεν 30 νέα τοιαῦτα.

4. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μολίστης¹.

Κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τῆς συνοικίας Μποτσφάρ τῆς Μολίστης καὶ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἐορτάζεται τὴν 21 Νοεμβρίου.

Ἡ νῦν ὑπάρχουσα Μονὴ ιδρύθη τὸ 1819, κατὰ μαρτυρίαν ἐπιγραφῆς ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τῆς, ἡ δὲ παλαιά, εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων αὐτῆς, ἐκτίσθη πρὶν τοῦ 1672, ὡς συνάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ ἐντετειχισμένης πλακός, σήμερον δὲ κοίβεται εἰς ἐρείπια, καλυπτόμενα ὑπὸ χώματος καὶ θάμνων.

Ἡ Μονὴ Μολίστης εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς ἦτο μεγάλη καὶ πλουσία, τὸ δὲ σημερινόν τῆς εἰσόδημα προέρχεται ἀπὸ τὰ χρεώγραφα ἑξήκοντα λιρῶν, προσέτι δὲ καὶ ἀπὸ πολλὰ ἰδιόκτητα κτήματα. Διατηρεῖ φρενοκομεῖον καὶ πέντε κελλία ἐπιπλωμένα εἰς ὑψηλὸν καὶ διόροφον κτήριον. Ἔχει ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς τὰ ἑξῆς κειμήλια: 1) Μίαν φημισμένην θαυματουργικὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἣτις κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος καλύπτεται ὑπὸ χρυσῶν ἐπιθεμάτων καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νικηφόρου ἱερομονάχου καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ 1783». 2) Ἄχρονολόγητον χειρόγραφον, νομοκάνονα, ἐκ 510 σελίδων βυζαντινῆς γραφῆς, διαστάσεων 0,22X0,15 καὶ παχ. 0,5, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου καταχωρεῖται κατάλογος τῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγομένων Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν. 3) Ἐν ἀχρονολόγητον κατάστιχον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὰ δίπτυχα τῆς Μονῆς καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφονται καὶ ὀνόματα συνδρομητῶν. Κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε καὶ Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης, ὅπερ ὅμως ἀπωλέσθη. Τὸ 1909 ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἀναφέρεται ὁ Ἄνθιμος.

5. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Λιτονιαβίστης².

Κεῖται κάτωθεν τῆς Γλυτονιαούστης (ν. Κλειδωνιάς) καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἦτο Μονὴ

1. Γ. Παῖσιου, Ὀλίγα περὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μολίστης, ἐν περιοδ. «Κόνιτσα», 5 (1966) σ. 5.

2. Δ. Εὐθυμίου, Ἱστορία καὶ παραδόσεις τῆς Λιτονιαβίστας, εἰς Περιοδ. «Κόνιτσα», 6 (1967), σ. 11, 12. Ὁ Νέος Κουβαράς, Ἀθήναι 1961, σ. 151

σταυροπηγιακή ιδρυθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου καὶ ἀνακαινισθεῖσα τὸ 1521, ὡς μαρτυρεῖ ἐπιγραφὴ ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ὁ ὑπάρχων ναὸς τῆς Μονῆς ιδρύθη τὸ 1867, αἱ δὲ βυζαντινῆς τεχνοτροπίας ἀγιογραφίαι τοῦ δὲν εὐρίσκονται σήμερον εἰς καλὴν κατάστασιν. Πρὸ τοῦ 1453 καὶ πιθανῶς ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἡ Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν καθολικῶν, οἱ δὲ ὀρθόδοξοι μοναχοὶ εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὸ Μετόχιον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν μερῶν ἐκείνων ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ κάτοικοι τῆς Γλυτονιαβίστης ἐξώντωσαν τοὺς λατίνους καλογήρους, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ ἡγουμένου ἔρριψαν ὀλίγον ὑψηλότερον τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἔνθα νῦν σώζεται ἡ τοπωνυμία «Κεφάλι τοῦ Γούμενου».

Ἡ Μονὴ Μεταμορφώσεως εἶχε δύο Μετόχια, τὴν Μονὴν Ἁγίων Ἀποστόλων πρὸς Ν τῆς Κλειδωνιάς καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐξ αὐτῆς, καὶ τὴν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων παρὰ τὸν ποταμὸν Βοῖδομάτην. Ἡ τελευταία ιδρύθη τὸ 1658 καὶ ἀνιστορήθη τὸ 1666 δαπάναις Νικολάου καὶ Ἰωάννου Παπαῦ, ὡς μαρτυρεῖ κτητορικὴ ἐπιγραφὴ, σήμερον ὅμως αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ εὐρίσκονται εἰς κακὴν κατάστασιν.

6. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου¹.

Κεμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Κλειδωνίαν ἦτο κατ' ἀρχὰς Μετόχιον τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν παρακμάσασαν διεδέχθη. Ὁ νῦν σωζόμενος ναὸς τῆς Μονῆς ἀνεγερθεὶς τὸ 1662, ἐξωτερικῶς μὲν ἐμφανίζεται ἀπλοῦς, ἀλλ' ἐσωτερικῶς εἶναι ὠραῖος, ἔχων δύο τρούλλους, κομψὰ τόξα, καὶ ἐξαιρετικὰς τοιχογραφίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Θαυμάσιαι εἶναι ὡσαύτως καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου, βυζαντινῆς τεχνοτροπίας. Εἰς ἓν τῶν ἡρειωμένων σήμερον κελλίων τῆς Μονῆς, τὰ ὁποῖα ιδρύθησαν τὸ 1871, διατηροῦντο ἄλλοτε πάρα πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ θρησκευτικὰ βιβλία, χειρόγραφα, κώδικες, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἄλλα μὲν διηρπάγησαν, ἄλλα δὲ κατεστράφησαν, σήμερον δὲ σώζονται μόνον δύο Εὐαγγέλια καὶ διάφορα ἄλλα λειτουργικὰ βιβλία τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος.

Τελευταῖος ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἐχρημάτισεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Ζέϊνος, διατελέσας καὶ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Βελλᾶς.

1. Περιοδ. «Κόνιτσα», 6 (1967), σ. 13.

Ἑτεροι Μοναὶ τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, ἡσσονος σημασίας, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν πληροφορίας, εἶναι¹: Ἡ τῆς Κλαδόρμης Κονίτισης, ἢ τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς Στρατσιάνην Κονίτισης, ἢ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς Κουκλιοὺς Πωγωνίου, ἢ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μεταξὺ Δελβινακίου καὶ Δολιανῶν, ἢ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου κάτωθεν τῶν Δολιανῶν, ἢ τοῦ προφήτου Ἡλία παρὰ τὸν Παρακάλαμον καὶ ἢ τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ χωρίον Καβάσιλλα, τῆς ὁποίας σώζεται ὁ ναός, ἀνακαινισθεὶς τὸ 1804².

Αἱ ἀνωτέρω Μοναὶ τῆς περιφέρειας Πωγωνίου καὶ Κονίτισης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἠπείρου ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ (1913) καὶ τὴν εἰς αὐτὰς ἐπέκτασιν τῶν περὶ Μονῶν ἰσχυόντων νόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους διελύθησαν. Τὰ ἱερὰ ταῦτα σκηνώματα, λιτὰ καὶ ἀπέρριτα ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ πλούσια εἰς τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον, προσέφερον ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος. Αὐτὰ ἐδραΐωσαν εἰς τὰς δυσκόλους διὰ τὸ Ἔθνος στιγμὰς τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν φρόνημα τῶν Χριστιανῶν τῆς ἀκριτικῆς καὶ ἀγόνου ταύτης περιοχῆς τῆς Ἑλλάδος. Εἰς αὐτὰ κατέφευγον εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις οἱ Χριστιανοὶ τῆς περιοχῆς Πωγωνίου καὶ Κονίτισης καὶ εὕρισκον στοργήν, προστασίαν καὶ παρηγορίαν. Αὐτὰ τέλος κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς κατακλυσμοὺς ὑπῆρξαν προπύργια τῶν ἀγωνιζομένων καὶ «προπαιδευτήρια, φέγγοντα ἀμείδιως ὡς λυχνάρια ἐν τῷ σκότει τῆς ζοφερᾶς ἐκείνης νυκτός», ὡς ἐπιγραμματικῶς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς I. Λαμπρίδης.

1. Βλ. Ἐκκλησιαστικὸν Χάρτην τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμελεῖα Β. Βέλλα, ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας Ε.Ε.

2. «H.E.», 18 (1969), σ. 225.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥ·Ι·ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Α. ΑΓΙΟΙ ΑΥΤΗΣ

1. Ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος ὁ Μέγας (379 - 395), αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξασφαλίσθη ὁριστικῶς ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ, διότι ἔλαβε μέτρα κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας, ἤτοι κατήργησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἄγῶνας, ἔκλεισε τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἐξέδωκε διάταγμα κατὰ τῶν αἵρετικῶν. Συνεκάλεσεν ἐν Κων)λει τὴν Β΄ οἰκουμένην σύνοδον (381), ἣτις κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, ὁ ὁποῖος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ διὰ μὲν τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά του προσόντα ἔλαβεν ὑπὸ τῆς ἱστορίας τὴν προσωνυμίαν «Μέγας», διὰ δὲ τὰς πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπηρεσίας του ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἅγιος. Ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης Ἀχολίου ἢ Ἀσχολίου. Ἀπέθανε τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ 395 εἰς τὸ Μιλᾶνον, τὸ δὲ λείψανόν του μετακομισθὲν εἰς Κων)λιν κατετέθη εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπὶ τῆς παλαιότερου πολιοῦχος Ἅγιος Κονίτσης, ἔνθα εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν ὑπάρχει καὶ παρεκκλήσιον πρὸς τιμὴν του. Ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν 17 Ἰανουαρίου, ὅτε ἀπέθανε.

1. Σ. Εὐστρατιάδου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 175. Β. Στεφανίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 181. «Η.Χ.», 4 (1929), ὅπου εἰς ἐνθύμισιν ἀναφέρεται ἅγιος Θεόδωρος ἀντὶ μᾶλλον ἅγιος Θεοδόσιος. Α. Ἐδιπίδου, Κόνιτσα, εἰς «ΝΕΛ», 11, 170.

2. Ὁ ὄσιος Νικάνωρ († 1419)¹.

Ὁ ὄσιος Νικάνωρ ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην, τιμᾶται ὅμως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτισης καὶ ἰδιαίτερος εἰς Κορτινίσταν, ἔνθα ὑπάρχει καὶ μικρὰ Μονὴ πρὸς τιμὴν του, λόγῳ τῆς γειτνιασεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρὸς τὴν τῶν Γρεβενῶν, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς δράσεως τοῦ ὁσίου. Κάτοχος σημαντικῆς περιουσίας διέθεσε ταύτην εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐνδυθεῖς τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετωνομάσθη ἀπὸ Νικόλαος εἰς Νικάνωρα. Τὸ 1400 ἐλθὼν εἰς τὸ ὄρος Καλλίστρατον ἀνεκαίνισε τὴν καταστραφεῖσαν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Βραδύτερον ἵδρυσε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος τὴν Μονὴν Μεταμορφώσεως, λαβοῦσαν βραδύτερον τὸ ὄνομά του, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐμόνασεν ἐπὶ 20 ἔτη. Τὴν Μονὴν Μεταμορφώσεως κατέστησε πνευματικὸν κέντρον, ὁ ἴδιος δὲ ἐγένετο «ἀπόστολος περιοδεύων καὶ στερεώνων τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν» τῶν κατοίκων τῶν μερῶν ἐκείνων κατὰ τὴν πολυτάραχον αὐτὴν ἐποχὴν, ἀποσπᾶσας τὸν θαυμασμὸν τοῦ συγχρόνου του Διονυσίου, ἱδρυτοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ὀλύμπου. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν τὴν 7 Αὐγούστου 1419. Τὸ λείψανόν του ἐτάφη εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προδρόμου τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως.

Ὁ ὄσιος Νικάνωρ «τὸ κλέος τῶν Γρεβενῶν» θεωρεῖται θαυματουργὸς «ἀπὸ πάσης λοιμικῆς ἀσθενείας» καὶ ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν πολλαὶ ἰάσεις. Ἀκολουθίαι του ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ 1774, ἐν Κερκύρα 1817 καὶ ἐν Κων)λει 1864, ὁ δὲ βίος του ὑπὸ τοῦ Ζώτου Μολοσσοῦ ἐν Ἀθήναις 1888 καὶ ἐν Πάτραις 1890.

3. Ὁ Νεομάρτυς Αὐξέντιος († 1720)².

Κατήγετο ἐκ τῆς περιοχῆς Βελλᾶς, κατὰ δὲ τὸν Ζῶτον Μολοσσὸν ἐκ Κονίτισης τῆς Ἠπείρου. Ὑπηρετεῖ κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ ὀθωμανικῷ στόλῳ καὶ βραδύτερον ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πορθμέως εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον. Κατηγορηθεὶς εἰς τὴν Κων)λιν ὡς ἐξωμότης μουσουλμᾶνος, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ποικιλοτρόπως βασა-

1. Σ. Εὐστρατιάδου, Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1960, σ. 63. Ζώτου Μολοσσοῦ, Λεξικὸν τῶν Ἁγίων Πάντων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1904, σ. 279. Γ. Οἰκονόμου, Οἱ 40 Ἅγιοι τῆς Ἠπείρου, Ἰωάννινα 1955, σ. 87, 120.

2. Βλ. Χ. Παπαδοπούλου, Οἱ Νεομάρτυρες, Ἀθήναι 1934, σ. 42. Σ. Εὐστρατιάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 63. Ζώτου Μολοσσοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 279.

νισθεὶς ἀπετημήθη τὴν κεφαλὴν τὴν 25 Ἰανουαρίου 1720. Τὸ ἱερὸν σκήνωμά του ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ Κοιμητήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ ἀγία κάρα του εὐρίσκεται εἰς τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμη του τὴν 25 Ἰανουαρίου.

4. Ὁ νεομάρτυς Ἰωάννης ὁ ἐκ Κονίτισης († 1814) ¹.

Οὗτος ἦτο Τούρκος ἐκ Κονίτισης τῆς Ἠπείρου, υἱὸς Σέχου (= ἡγουμένου Μονῆς). Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἐγένετο Δερβίσης (= Μοναχός). Ἐπισκεφθεὶς τὰ Ἰωάννινα, τὴν Ἄρτιαν, τὸ Ἀγρίνιον, τὴν Λευκάδα, τὴν Ἐπτάνησον ἐφωτίσθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν καὶ αὐτοθλήτως ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἰθάκην, ἔνθα ἐβαπτίσθη καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἰωάννης. Μετὰ τὸ βάπτισμα ἀπεσύρθη εἰς τὸ χωρίον Μαχαλᾶ Ξηρομέρου, ἔνθα ἔζη Χριστιανικῶς, ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγροφύλακος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἀναγνωρισθεὶς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μετεφέρθη εἰς Ἀγρίνιον ὅπου ὑπεβλήθη εἰς φρικτὰ βασανιστήρια διὰ τὴν ἀρνηθῆναι τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, μὴ ὑποκύψας ὅμως ἀπετημήθη τὴν κεφαλὴν τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1814. Τὸ μαρτύριόν του ἔγραψεν ὁ Ἀναγνώστης Γ. Ἰατρίδης ἐκ Καρπενησίου, αὐτόπτης μάρτυς τοῦ μαρτυρίου του.

5. Ὁ νεομάρτυς Παναγιώτης ².

Οἱ κάτοικοι τοῦ Δελβινακίου ἀναφέρουν, ὅτι, ὡς ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς ὁ συμπόλιτης των τραπεζίτης Παναγιώτης Μερτσάρης, τὸ Πατριαρχεῖον Κων)λεως ἐπληροφόρησεν αὐτόν, ὅτι γνωρίζει νεομάρτυρα Παναγιώτην ἐκ Δελβινακίου, μαρτυρήσαντα τὴν 24 Ἰουνίου, πρὸ τοῦ 1821. Ἡ πληροφορία ὅμως αὕτη εἶναι ἀνεξακρίβωτος. Βέβαιον πάντως εἶναι ὅτι μέχρι σήμερον εἰς Δελβινάκιον οἱ φέροντες τὸ ὄνομα «Παναγιώτης» δὲν ἐορτάζουν τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῆς Παναγίας, ἀλλὰ τὴν 24 Ἰουνίου, ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου τοῦ νεομάρτυρος.

1. Ζώτου Μολοσσού, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 560. Σ. Εὐστρατιάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 240. Γ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 87

2. Γ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 88. «Η.Ε.», 1 (1952), σ. 621.

Β. ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΤΑΓΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΑΝΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΑΥΤΗΣ

Αί περιφέρειαι Πωγωνίου καὶ Κονίτσης ἐξέθρεψαν καὶ ἀνέδειξαν μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς προσωπικότητας, αἵτινες διὰ τῆς ἀξιολόγου δράσεως αὐτῶν ἐκτὸς τῆς γενετείρας των ἐτίμησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν ἐκόσμησαν καὶ τὸν περίβλεπτον Πατριαρχικὸν θρόνον Κων)λεως καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Ἀθηνῶν. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ οὗτοι ἄνδρες εἶναι οἱ ἐπόμενοι:

Α. ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

1. Ὁ Πατριάρχης Θεόληπτος Α' (1513 - 1522)

Κατήγετο κατὰ τὸν Ἰ. Λαμπρίδην ἐκ τῆς ἐν Ἠπείρῳ Πογδοριανῆς. Τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ Πατριάρχου Παχωμίου (1503 — 1513), τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Μαλαζὸν διετέλεσε «καλόγηρος», ἐχειροτονήθη ὑπ' αὐτοῦ μητροπολίτης Ἰωαννίνων πρὸ τοῦ 1513, διαδεχθεὶς τὸν Νεῖλον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παχωμίου, ἐπισυμβάντα πιθανῶς τὸ 1513, μετέβη εἰς Ἀνδριανούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκεῖ παρεπιδημοῦντος σουλτάνου Σελίμ. Ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἐγχειρίσας εἰς αὐτὸν γενναῖον φιλοδώρημα (πεσκέσιον)² ἀπέ-

1. «Θεολογία», ἔτ. 4, 180. Μ. Γεζεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, Κων)λις 1884, σ. 500. Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ζωὴ καὶ ἔργον τῶν ἐξ Ἠπείρου ὀρμωμένων Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν, Ἀθῆναι 1966, σ. 17. «Η.Χ.», 3 (1928), σ. 23 «Ἱερὸς Σύνδεσμος», ἔτ. 1916, ἀριθμ. φύλλ. 217, σ. 10.

2. Οἱ Πατριάρχαι κατὰ τὴν ἀνοδὸν των εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπλήρωνον τὸ «πεσκέσιον» (φιλοδώρημα χιλίων χρυσῶν νομισμάτων, φλωρίων), τὸ «χαράτσιον» (δύο χιλιάδες φλωρία) καὶ τὸ «μουκαρέτιον» ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (500 - 1000 φλωρία). Μικρότερον πεσκέσιον ἐπλήρωνον καὶ οἱ μητροπολίται. Τὸ χαράτσιον ὑπέβληθη εἰς ὅλους τοὺς κληρικούς καὶ μοναχοὺς. Ἔνεκα τῶν δῶρων τούτων, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ σουλτάνοι συχνὰ ἀνεβίβαζον καὶ κατεβίβαζον τοὺς Πατριάρχας, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πατριαρχείου Κων)λεως ἦσαν πάντοτε εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν. (Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1948 σ. 635).

σπασε παρ' αὐτοῦ βεράτιον (=ἐκτελεστήριον ἐπίσημον τουρκικὸν ἔγγραφον) περὶ ἐκλογῆς του εἰς Πατριάρχην, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἥτις ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπεκύρωσε ταύτην.

Οἱ ἱστορικοὶ διαφωνοῦν ὡς πρὸς τὸ ἔτος ἀνόδου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Θεολήπτου, θέτοντες αὐτὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1511 - 1516. Πιθανώτερον ὅμως ἢ ἐν λόγῳ ἀνάρρησις ἐγένετο τὸ 1513.

ἮΟ Πατριάρχης Θεόληπτος Α' διώκησε καλῶς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀνώρθωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Πατριαρχείου, περιοδεύσας τὸ 1518 εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν πρὸς διενέργειαν ἐράνων. Ἐπέτυχε, κατόπιν σθεναρᾶς στάσεως, τὴν ἀνάκλησιν διαταγῶν περὶ ἀναγκαστικοῦ ἐξισλαμισμοῦ τῶν ὑποδούλων Χριστιανῶν, ὅτε ὁ σουλτᾶνος Σελῆμ Α' (1512 - 1520) ἠθέλησεν νὰ ἐπιβάλη βιαίως τὸν ἰσλαμισμόν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Τοῦτον ἐπεσκέφθη τὸ 1516 ὁ ἐξ Ἄρτης μοναχὸς Μάξιμος ὁ Γραικός, ὁ φωτιστὴς τῶν Ρώσων. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ μὴ καθαρότητι τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου» εἰσήχθη εἰς δίκην, ἀλλ' ἀπέθανε πρὶν δικάσθῃ καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου παρὰ τὸν τάφον τοῦ προστάτου αὐτοῦ Πατριάρχου Παχωμίου. Κατὰ τὸν Κ. Λαυριώτην ἦτο «σεβάσμιος τὴν θέαν».

2. Ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Ἀθηναγόρας Α' (1948 -)¹.

Υἱὸς ἱατροῦ. Ἐγεννήθη τὸ 1886 εἰς τὸ χωρίον Βασιλικὸν Πωγωνίου. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν γενέτειράν του καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Τὸ 1903 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε τὸ 1910. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μίαν ὀκταετίαν (1910 - 1918) εἰς Μοναστήριον, ὡς ἀρχιδιάκονος τῶν μητροπολιτῶν Πελαγονίας Στεφάνου Δανιηλίδου καὶ Χρυσοστόμου Καβουρίδου, προσενεγκῶν πλείστας ἐθνικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὸν Ἔθνος. Τὸ 1919 ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας διετέλεσεν ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Τὴν 25 Δεκεμβρίου 1922 ἐξελέγη μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Παξῶν, ἔνθα ἐπὶ μίαν ἑπταετίαν θεαρέστως ἐποίμανε τὴν παροικίαν ταύτην μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταλάβῃ ταχύτατα περίβλεπον θέσιν εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλη-

1. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ ἐν Ἰωαννίνοις Ἐκκλησία, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 152, ἐνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία.

σίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῇ διαποιμάνσει τῆς ἐπαρχίας του ἔδειξε δείγματα πνοῆς ἐμπνευσμένου ἱεράρχου. Τὸ 1930, ἀποφάσει τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς.

Διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν συνέσεως, δραστηριότητος καὶ ἐνθέου ζήλου διηκόνισεν ἐπὶ 18 ἔτη τὴν παροικίαν του ταύτην, ἀναπτύξας πλουσίαν καὶ ἀξιόλογον θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν δρασίαν. Τὴν 1ην Νοεμβρίου 1948 ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κων)λεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῆς στενωπέρας ἐπαφῆς καὶ συσφίξεως τῶν δεσμῶν τῆς Ὁρθοδοξίας μετὰ τῶν Μονοφυσικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐξεπροσώπησε τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς πολλὰ Γενικὰ Χριστιανικὰ Συνέδρια. Διὰ τὰς πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν πολυτίμους ὑπηρεσίας του ἐπιμήθη κατὰ καιροὺς μὲ πλεῖστα παράσημα.

Ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α΄, τὸ κλέος τῶν Ἡπειρωτῶν, ἀναγνωρίζεται παγκοσμίως ὡς ἐξέχουσα ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότης ἀκτινοβολοῦσα εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὡς ἡ μεγαλυτέρα εὐρυτέρα ἀντιλήψεως μορφὴ ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, διὸ καὶ ἡ εὐάνδρος Ἡπειρος δικαίως δι' αὐτὸν σεμνύνεται.

3. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων Βλάχος (1949 - 1956) ¹.

Ἐγεννήθη τὸ 1874 ἐν Αἰλῇ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ Ρουσιᾶς Νωγωνίου τῆς Ἡπείρου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Κω)λει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολήν, καὶ ἀκολούθως δὲ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε τὸ 1899 μὲ τὸν βαθμὸν «ἀρίστα». Διετέλεσεν ἐν Γαλατῆ τῆς Κων)λεως καθηγητῆς τῶν Θρησκευτικῶν μέχρι τοῦ 1900, ὅτε ἐτοποθετήθη ὡς ἱεροκῆρυξ καὶ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος εἰς Καβάλαν, ἔνθα διεκρίθη διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν του δρασίαν. Τὸ 1906 ἐξελέγη καὶ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, παρέμεινε δὲ συνεχῶς ἐν τῇ ἔδρᾳ του μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1916, ἐργασθεὶς ἀόκνως καὶ ἐπιμόνως ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1913) καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῆς ἐπαρχίας του. Τὸ 1913 συνεπεία τῆς μεγάλης δραστηριότητος καὶ ἐνεργοῦ δράσεώς του συνελήφθη

1. Φ. Οἰκονόμου, Αὐτόθι, σ. 50, ἔνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία.

ὕπὸ τῶν Τούρκων, ἐφυλακίσθη ἐν Κονίτῃ καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατον, ἐσώθη δὲ μόνον διὰ προσωπικῆς ἐπεμβάσεως τοῦ τότε ἀρχιστρατήγου Κων)νου πρὸς τὸν στρατηγὸν τῆς πολιορκουμένης εἰσέτι πόλεως τῶν Ἰωαννίνων Ἐσὰτ Πασᾶν. Τὸ 1914 ἀνελαβεν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Β. Ἠπείρου καὶ συμμετέσχεν ὡς ὑπουργὸς εἰς τὴν τότε συσταθεῖσαν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀὐτονομίου Β. Ἠπείρου. Τὸ 1916 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, ἔνθα ἐπὶ μίαν τριαντακονταετίαν ἀνέπτυξεν ἐξαίρετον ἐθνικὴν, θρησκευτικὴν καὶ κοινωνικὴν δράσιν, ἰδρύων σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, ἐπαγγελματικὰς σχολὰς. Μερίμνη δὲ τούτου ἰδρύθη τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλᾶς καὶ ἐξεδίδετο τὸ λαμπρὸν ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά». Τὸ 1949 ἐξελέγη παμψηφεί ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ μίαν ἐπταετίαν, ἐπιδείξας ἀσυνήθη δραστηριότητα εἰς πάντας τοὺς τομείς τῆς ἐκκλησιαστικῆς δράσεως.

Ὁ Σπυρίδων ὑπῆρξεν ὄντως διαπρεπὴς ἱεράρχης καὶ ἀπετέλεσε διὰ τὴν Ἠπειρον μέγα ἐθνικὸν κεφάλαιον, διὸ καὶ δικαίως αὕτη καυχᾶται δι' αὐτόν.

Β. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ

1. Ὁ Μυρέων Ματθαῖος (1606 - 1624) ¹.

Λόγιος ἱεράρχης ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἠπείρου. Ἐγεννήθη τὸ 1550. Τὰ πρῶτα γράμματα καὶ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐδιδάχθη εἰς τὴν γενέτειράν του, διότι εἰς τὴν Μονὴν Μολυβδοσκεπάστου ἐλειτούργει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τὸν Ι. Λαμπρίδην λαμπρὰ σχολή, ἔνθα οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο Πλάτωνα, Θουκυδίδην, Ἡρόδοτον καὶ λοιποὺς συγγραφεῖς ². Βραδύτερον πιθανῶς ἔτυχεν ἀνωτέρας μορφώσεως

1. Βλ. Α. Βρεττοῦ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθῆναι 1854, Β. σ. 70, 303. Μ. Γεδεών, Μνημεῖα μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, Ἀθῆναι 1878, σ. 14. Π. Ἀραβαντινοῦ, Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς Τρομοκρατίας, ἐπιμελεία Κ. Δημαρᾶ, Ἰωάννινα 1960, σ. 116. Λ. Βρανούση, Ἐγκώμιαστικὴ Ἀκολουθία γιὰ τοὺς τρεῖς ἱεράρχες, Μελέτιον Πηγᾶν κ.τ.λ. Ἀθῆναι 1968, σ. 368 κ.έ. Μ. Γκατζοπούλου, Ματθαῖος μητροπολίτης Μυρέων, ἐν «Η.Ε.», 10 (1961), σ. 101 κ.έ.

2. Ι. Λαμπρίδου, Ἱερά ἐν Ἠπείρῳ σκηνώματα, σ. 40, 41.

έν Παταβίῳ τῆς Ἰταλίας. Εἶχεν ἀδελφοὺς τὸν μητροπολίτην Μπου
ζαίου — Μολδοβλαχίας Λουκᾶν καὶ τὸν Ἰσαρην Ἀγγελέτον¹. Διε
τέλεσε πιθανῶς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου καὶ εἶτα
ἡγούμενος τοῦ έν Βλαχία ἱεροῦ Μοναστηρίου Σταυροπόλεως, ὑπο
κειμένου εἰς τὴν Μονὴν Μολυβδοσκεπάστου, ὡς καὶ πρωτοσύγκελλος
τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ μητροπολίτης Μυρέων
(1606). Διέπρεψεν εἰς Ἰάσιον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθαῖος οἰκονόμος ὁ
ἐκ παλαιᾶς Ἠπείρου. Εἶναι συνθέτης πολλῶν Ἀκολουθιῶν, έν αἷς
τοῦ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους Ἀφα
ράδων, ἰδρυτῶν τῆς Μονῆς Βαρλαὰμ τῶν Μετεώρων καὶ τῶν Μελε
τίου Πηγᾶ (+1601), Γαβριὴλ Σευήρου καὶ Μαξίμου Μουργουνίου,
οἵτινες σθεναρῶς ὑπεστήριξαν τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ κατεπολέμησαν
τὸν Καθολικισμόν. Ἐγγραψε πολλοὺς παρακλητικοὺς κανόνας, λει
τουργικὰ κείμενα, θρησκευτικὰ στικουργήματα, πλῆθος κωδίκων, ἀ
νέκδοτον ἐπιστολὴν κατὰ ἀζύμων πρὸς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον Λούκα
ριν καὶ ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελεσθέντων, εἰς τὴν
ὁποίαν ἐπισυνήφθη καὶ θρῆνος περὶ τῆς Κων)πόλεως. Διέτριψε κατ'
ἐντολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς Βλαχίαν, Μολδοβλα
χίαν, Οὐκρανίαν, Πολωνίαν, Ρωσίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, στηρίζων
τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους, κοσμικοὺς ἄρχοντας καὶ κληρικούς, εἰς τὴν
ἄμυναν αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Καθολικισμοῦ, ἐπιδιώκοντος τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Ὑπῆρξεν ὁ
πρῶτος λόγιος μετὰ τὴν ἄλυσιν, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ ἀπε
λευθέρωσις τῆς Πατρίδος θα ἐπιτυχάνετο διὰ τῶν ἰδίων δυνά
μεων τοῦ Ἔθνους καὶ οὐκί διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ἰσχυρῶν Χρι
στιανῶν ἀδελφῶν τῆς Δύσεως, ὡς ἐπιστεύετο ὑπὸ ὅλων γενικῶς τῶν
Ἑλλήνων μέχρι τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Ματθαῖος ὑπῆρξεν ὄντως διαπρεπῆς κληρικός, μέγας ὕμνο
γράφος τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθερμος καὶ ἐνθουσιώδης διδάσκαλος καὶ ἄ
ριστος καλλιγράφος καὶ ζωγράφος. Περὶ τούτου ὁ Μ. Γεδεὼν ἀναφέ
ρει ὅτι ἦτο: «ἀνὴρ βαθὺς περὶ τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Θεο
λογίας καὶ τῆ φαντασίᾳ οὐ τῆ τυχούσῃ κοσμούμενος»².

1. Βλ. Ε. 68 κώδ. ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας Ἀγίου Ὄρους.

2. Περιοδ. «Παρνασσός», Α., σ. 753.

2. Ὁ Οὐγγροβλαχίας Δοσίθεος Φιλίτης († 1825) ¹.

Ἦτο υἱὸς ἱερέως καὶ διδασκάλου ἐκ Μπογδοριανῆς (ν. Παρακαλάμου) τῆς Ἠπείρου. Ἐμόνασε 18 ἔτη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Μονὴν Σωσίνου, εἶτα δὲ εἰς τὴν ἐν Ζίτση Μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλίου. Βραδύτερον ὑπηρέτησεν ὡς διάκονος καὶ εἶτα ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐν Βλαχία Μετοχίου τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλίου Ζίτσης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἀκολούθως ἐγένετο ἐπίσκοπος Βουζαίου τῆς Ρουμανίας, ἔνθα ἔδειξε τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ του χαρίσματα. Ὄταν δὲ ἐκήρυσεν ὁ θρόνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Οὐγγροβλαχίας, τὸ Πατριαρχεῖον αὐτὸν ἀνεκήρυξεν ἀρχιεπίσκοπον Οὐγγροβλαχίας. Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ δρασίς τοῦ Δοσιθέου. Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ του γίνεται ἄσυλον τῶν πτωχῶν καὶ καταφύγιον ὄλων τῶν κατατρεγμένων ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁμογενῶν. Ἐνίσχυσε ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἰδρύσεν εἰς τὴν Στεφανούπολιν τῆς Τρανσυλβανίας Σχολὴν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἐλληνοπαίδων τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς παροικίας. Ἐβοήθησεν οἰκονομικῶς ἀτροφικὰς σχολὰς ὁμογενῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Βλαχίας, ὡς καὶ πτωχοὺς μαθητὰς, διὰ νὰ τύχουν ἀνωτέρας μορφώσεως. Κατέλιπε διὰ διαθήκης σημαντικὰ χρηματικὰ ποσὰ ἐκ τῆς μεγάλης περιουσίας του ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ Μονῶν τῆς γενετείας του². Κατηγορηθεὶς εἰς τοὺς Ρώσους τὸ 1812, ὅτι ἐξυπηρετεῖ τουρκικὰ συμφέροντα, ἀπεμακρύνθη καὶ ἐξωρίσθη, ἀπέθανε δὲ ὑπεργήρως τὸ 1825. Τὸ πανεπιστήμιον ἀναγνωρίζει τὸ ἔργον του καὶ τιμῶν τὴν μνήμην του, εὐγνωμόνως ἀπεκάλεσεν αὐτὸν «προστάτην τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, πανελλήνιον εὐεργέτην καὶ καύχημα τοῦ γένους».

3. Ὁ Δέρκων Νεόφυτος (1865 - 1875) ³.

Ἐγεννήθη τὸ 1820 εἰς τὸ χωρίον Δρυμάδες τοῦ Πωγωνίου Ἠπείρου. Ὁρφανεύσας εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ

1. Α. Παπασταύρου, Γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφή τῆς κωμοπόλεως Ζίτσης, Ἀθῆναι 1895, σ. 63. Λ. Βρανούση, Ἡ Μονὴ Σωσίνου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 79. Β. Οἰκονόμου, Ὁ Δοσίθεος Φιλίτης, μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, ἐν «Η.Χ.», 14 (1965), σ. 216 κ.ἑ.

2. Βλ. περὶ τῶν κληροδοσιῶν τοῦ Δοσιθέου εἰς Ι. Λαμπρίδην, Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 55, 251.

3. Ν. Πατσέλη, Ὁ μητροπολίτης Δέρκων Νεόφυτος ὁ ἀπὸ Δρυμάδες τοῦ Πωγωνίου, ἐν «Η.Ε.», 15 (1966), σ. 321 - 330.

τότε μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ εἶτα Πατριάρχου Κων)λεως Ἰωακείμ ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιμανδρείου Ἰωαννίνων. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἔμαθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἶτα δὲ ἐσπούδασεν ἐπὶ διετίαν (1843 - 1845) εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἠκολούθησε τὸν «γέροντά του» εἰς τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἐξορίαν του. Τὸ 1849 μετέβη ὡς ἔξαρχος εἰς Δρύτσαν καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς Κύζικον, ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ. Τὸ 1855 ἐγένετο μέγας πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ 1856 ἐξελέγη μητροπολίτης Χίου, τὸ 1860 μετεφέρθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Κασανδρείας, τὸ 1862 προσεκλήθη ὡς μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸ 1865 ἐγένετο μητροπολίτης Δέρκων, ἐπαρχίαν τὴν ὅποιαν ἐποίησε θεαρέστως μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τὸ 1875.

Ὁ μητροπολίτης Δέρκων Νεόφυτος διεκρίνετο διὰ τὴν ἑξοχὸν μόρφωσίν του, διὰ τὴν ἀρετὴν του καὶ διὰ τὸ πλούσιον κήρυγμα τοῦ Θεοῦ λόγου. Ὑποστηρίζων τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἠγωνίσθη ἐναντίον τῆς κατασκέσεως τῶν ἐν Ρουμανίᾳ μοναστηριακῶν κτημάτων ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀλ. Κούζα καὶ ἐναντίον τοῦ Βουλγαρικοῦ σχίσματος. Τὸ 1871, ἰδίαις δαπάναις, ἐξέδωκε μελέτην τοῦ μητροπολίτου Γρηγορίου τοῦ ἐξ Ἀργυροκάστρου ὑπὸ τὸν τίτλον «Διευκρίνις τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος». Δικαίως ὁ Ι. Λαμπρίδης χαρακτηρίζει τὸν Νεόφυτον «φωστῆρα καὶ διαπρύσιον ζηλωτὴν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας».

4. Ὁ Ἐρμουπόλεως (Αἰγύπτου) Εὐάγγελος Ψήμας (1905 - 1962)¹.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δελβινάκιον Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου τὸ 1905. Τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα, τὰ δὲ ἐγκύκλια μαθήματα ἔλαβεν εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίαν σχολὴν καὶ εἰς τὸ ἐν Κων)λει Ζωγράφειον Γυμνάσιον. Ἀκολουθῶς ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸ 1931 ἐχειροτονήθη διάκονος εἰς Δελβινάκιον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ διετίαν ὡς ἱεροκῆρυξ τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως. Μεταβὰς εἰς Ἀλεξάνδρειαν προσελήφθη ἐκεῖ παρὰ τοῦ τότε μητροπολίτου Λεοντοπό-

1. Βλ. Ν. Πατσέλη, Ὁ Δελβινακιώτης Εὐάγγελος Ψήμας (1905 - 1962) ἐν «Η.Ε.», 14 (1965), σ. 358. «Θ.Η.Ε.», 5, 989.

λεως καὶ μετέπειτα Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου ὡς διάκονος καὶ ἱεροκῆρυξ εἰς Ζαγαζίκ. Τὸ 1931 προσελήφθη ὡς ἐφημέριος καὶ διδάσκαλος εἰς Οὐμτάλη τῆς Ροδεσίας ἐπὶ ὀλόκληρον πενταετίαν. Τὸ 1936, γενόμενος ἀρχιμανδρίτης, ὑπηρέτησεν ὡς προϊστάμενος τοῦ ἐν Καῖρω καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Τὸ 1940 ἐξελέγη βοηθὸς ἐπίσκοπος ὑπὸ τὸν τίτλον «Βαβυλῶνος». Τὸ 1943 προήχθη εἰς μητροπολίτην Ἐρμουπόλεως μὲ ἔδραν τὴν Τάνταν, ἐπαρχίαν τὴν ὁποίαν ἐποίμανε θεαρέστως ἐπὶ εἴκοσι συναπτά ἔτη. Τὸ 1962 ἀντικατέστησε προσωρινῶς τὸν ἀσθενοῦντα Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Χριστόφορον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐτύγχανε ἰδιαίτερας ἐκτιμήσεως.

Ὁ μητροπολίτης Ἐρμουπόλεως Εὐάγγελος ὑπῆρξε συνεργάτης ἐκδόσεως πολλῶν περιοδικῶν. Ἐκόσμησε τὴν γενέτειράν του ἰδίαις δαπάναις μὲ τὴν προτομὴν τοῦ ἥρωος Χατζῆ - Μιχάλη Νταλιάνη καὶ ἐξώπλισε τὴν οἰκονομικὴν σχολὴν Δελβινακίου, προσέει δὲ ἐξέδωκε καὶ τὰς ἐξῆς μελέτας:

1. Θρησκευτικὰ πατριωτικὰ σαλπίσματα (1947).
2. Ὁ πολέμαρχος Χατζῆ - Μιχάλης Νταλιάνης (1950).
3. Δοκίμιον ρητορικῆς (1954).
4. Τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Ἡπειρωτῶν ἀγωνιστῶν ἐν Φραγκοκαστέλλῳ 18 - 5 - 1928 (1959).
5. Ἐπιγραμματικὰ στιχοῦργήματα.

Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐκ συγκοπῆς καρδίας τὴν 8ην Νοεμβρίου 1962.

Ὁ Ἐρμουπόλεως Εὐάγγελος ὑπῆρξεν ὄντως ἐκλεκτὸς λογοτέχνης, ἄριστος ἐπιστήμων, ἱστορικός, ὑμνητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου καὶ φιλόανθρωπος, διὰ δὲ τῶν προσόντων τούτων εἰμήσεν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἡπειρον.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

1. Ὁ Σταυροπόλεως Ἰωαννίκιος († 1728) ¹.

Ὁ σεπτὸς οὗτος ἱεράρχης κατήγετο ἐξ Ὀστανίσης Πωγωνίου. Ἰδρυσεν ἰδίαις δαπάναις εἰς Σταυρόπολιν τῆς Ρουμανίας ἱερὸν ναόν, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἕτερον τοιοῦτον κομψότατον καὶ μεγαλοπρεπέστερον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Με-

1. I. Λαμπρίδου, Ἱερά ἐν Ἡπείρῳ σκηνώματα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 33. Περ. «Κόνιτσα», 3 (1964), σ. 13.

γάλου. Πέριξ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἔκτισεν 80 ἐργαστήρια καὶ ἐπ' αὐτῶν 80 δωμάτια. Αἱ πρόσοδοι ἐκ τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν δωματίων τούτων ὤρισε διὰ διαθήκης νὰ διατίθενται πρὸς διατήρησιν ἐσαεὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντων ναῶν, διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντων προσοδοφόρων οἰκοδημάτων, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἀποδεδειγμένως ἀπόρων οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου του, διὰ τὴν τέλεσιν ἀρχιερατικοῦ μνημοσύνου εἰς Ὁστανίτσαν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του, τὰ δὲ ὑπόλοιπα νὰ διατίθενται ὑπὲρ τῆς Μονῆς Γκούρας.

Ὁ ἐπίσκοπος Ἰωαννίκιος ὑπῆρξε καὶ πνευματικὸς τοῦ ἡγεμόνου τῆς Μολδοβλαχίας Ν. Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος διὰ χρυσοβούλου ἐπεκύρωσε τὴν διαθήκην του. Ἀπέθανε τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1728 καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Σταυροπόλεως.

2. Ὁ Βελλᾶς Ἀθανάσιος Νάτσης (1945 - 1946) ¹.

Ἐγεννήθη τὸ 1914 εἰς Μαυρονόρος Πωγωνίου. Ποιούδασε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ εἶτα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ὑπηρέτησεν ὡς ἱεροκῆρυξ εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων. Ἐπὶ κατοχῆς διηύθυνε τὴν πρωτοσυγκελλίαν Ἰωαννίνων, ἐπιδείξας μεγάλην διοικητικὴν ἰκανότητα. Τὸ 1945 ἐξελέγη βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος ὑπὸ τὸν τίτλον «Βελλᾶς». Ὑπῆρξεν αὐταρχικὸς, δραστήριος καὶ δεινὸς ρήτωρ. Ἠγαπᾶτο πολὺ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος, τοῦ μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1946 ἐξ αὐτοκινητιστικοῦ δυστυχήματος.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων γεννήματα καὶ θρέμματα τῆς περιφερείας Πωγωνίου, Βελλᾶς καὶ Κονίτσης ἦσαν ὁ ἐπίσκοπος καὶ μητροπολίτης Μητροφάνης (1130) ἐκ Δελβινακίου, ὁ Ἀγαθόνικος (1346), ἐκ Ζαραβίνας ἢ Ἀρτισίστης, ὁ Ζιχνῶν Ἰάκωβος ἐκ Βομπλοῦ, ὁ μητροπολίτης Σίδης Δανιὴλ ἐκ Μπογδοριανῆς, ὁ Γαβριὴλ (1587) ἐκ Διπαλίτσης, ὁ Παρθένιος Τσιούτσης (1763), ἐκ Διπαλίτσης καὶ ὁ Ἱερόθεος Μπάνιος (1840 - 1848) ἐξ Ὁστανίτσης. περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν πληροφορίας².

1. Φ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἰωαννίνοις, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 65.

2. Βλ. Σπ. Στούπη, ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α., σ. 57. Λ. Βρανούση, Ἡ Μονὴ Σωσίνου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 65. Λ. Βασιλειάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 132. Μ. Οἰκονομίδου, Ἡπειρωτικὸν λεύκωμα, 1911, σ. 33 κ.έ. Ι. Λαμπρίδου «Παρνασσός», 10, σ. 269 - 276. «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ἀριθμ. φύλλου 460 τῆς 4.1.1902.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τοιαύτη ἐν συντομίᾳ ὑπῆρξεν ἡ γένεσις, ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, ἣτις, παρὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἐνοσκηψάσας ἐθνικὰς καταγίδας, κατώρθωσε χάρις εἰς τοὺς ἱεράρχας, τὸν κληρὸν καὶ κυρίως εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς Μονὰς, νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς αὐτάς, νὰ ἐπιζήσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ Χριστιανικὴν καὶ ἑλληνικὴν τὴν ψυχὴν τῶν κατοίκων τῆς ἀκραίας ταύτης περιοχῆς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ Ἐπισκοπαὶ καὶ αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ τῆς Ἡπείρου ἀπέβησαν κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους ἀκροπόλεις καὶ κιβωτοὶ τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Πολλοὶ ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, ἐγένοντο ἐνθουσιώδεις σημαιοφόροι τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ὡς λ.χ. οἱ ἐπίσκοποι Δρυϊνουπόλεως Ματθαῖος (1611), ὁ Σοφιανὸς (1711), ὁ Ἰωακείμ (1828 - 1835) καὶ οἱ περιώνυμοι μητροπολίται Βελλᾶς καὶ Κονίτισης Σπυρίδων (1906 - 1916) καὶ Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου Βασίλειος (1909 - 1924).

Ἄλλοι ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, συνεχίζοντες τὸ ἔργον τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως ἵδρυσαν σχολεῖα, ἐκκλησίας καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ὡς λ.χ. οἱ ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται Δρυϊνουπόλεως Κάλλιστος (1620 - 1636), ὁ Δοσίθεος (1760 - 1790), ὁ Ματθαῖος Πετρίδης (1867 - 1876), ὁ Βελλᾶς καὶ Κονίτισης Σπυρίδων καὶ ἄλλοι. Πλεῖστοι κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ τῆς Ἐκκλησίας Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης, καθ' ὅλους τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἄλλοι μὲν ἐξωρίσθησαν, ἐβασανίσθησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοι δὲ υπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Δυστυχῶς ἡ ἱστορία δὲν διέσωσεν τὰ ὀνόματα πάντων τούτων, πλὴν τῶν μαρτυρησάντων κατὰ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς μαρτυρικῆς ἡμῶν Πατρίδος¹.

Γενικῶς ἡ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως Π.Κ., ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἐκ

1. Εἶναι οὗτοι οἱ ἐπόμενοι: 1) ἱερεὺς Ἀθανάσιος Γεράνης ἐξ Ἰαμαράντου Κονίτισης, φονευθεὶς τὸ 1948 ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν 2) ἱερεὺς Περικλῆς Τσοῦτης, ἐκ Καστάνιανης Πωγωνίου, φονευθεὶς τὸ 1948 ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν.

κλησίαι τῆς Ἠπείρου, ἠγωνίσθη ὡς φιλόστοργος μήτηρ δι' ὅλων αὐ-
τῆς τῶν δυνάμεων νὰ διαφυλάξῃ εἰς τὴν ἀκραίαν καὶ ἄγονον ταύτην
περιοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, τὴν
ὀρθόδοξον πίστιν, τὴν ἐλληνικὴν συνείδησιν καὶ τὰς ἐλληνικὰς πα-
ραδόσεις.

3) Γεώργιος Κιτσώνας, ἐφημέριος Κεφαλοβρύσου, πυρποληθεὶς μετ' ἄλ-
λων 32 ἐνοριτῶν τοῦ τὴν 17.6.1943 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. 4) Ἱερεὺς Δημήτριος
Καθάριος ἐκ Καντσίκου, φονευθεὶς εἰς τὴν Μονὴν Ζέρμας τὸ 1948 ὑπὸ τῶν κομ-
μουνιστῶν. 5) Κωνσταντῖνος Τσάγγας, ἐφημέριος Ζέρμας φονευθεὶς τὸ 1947
ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν. 6) Δημήτριος Παπαδημητρίου, ἐφημέριος Λυκορράχης,
φονευθεὶς τὸ 1947 ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν. 7) Δημήτριος Γκιώνας, ἐκ Δελβινα-
κίου, ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, φονευθεὶς τὸ 1948 ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν. 8)
Νικόλαος Σγούρος, ἐφημέριος Ἀρμάτων Κονίτσης, φονευθεὶς τὸ 1948 ὑπὸ τῶν
κομμουνιστῶν. 9) Ἱερεὺς Χρῖστος Ζούκης, ἐξ Ὁξυᾶς Κονίτσης, φονευθεὶς ὑπὸ
τῶν κομμουνιστῶν τὸ 1949 καὶ 10) Χρυσόστομος Τσάκωνας, λόγιος ἀρχιμαν-
δρίτης τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, ἐκ Δελβινακίου, φονευθεὶς ὑπὸ
βόμβας ἰταλικοῦ ἀεροπλάνου τὴν 25.11.1940. (βλ. Διονυσίου, Μητρ. Λήμνου,
Πιστοὶ ἄχρι θανάτου, 1954 σ. 276 - 290).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Α βακούμ, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	37	Δοσίθεος, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	25
Ἄγαθόνικος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	37	Δοσίθεος Φιλίτης, ἐπισκ. Οὐγγρο- βλαχίας	64
Ἄγάπιος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	37	Ε ὐάγγελος Ψήμας, μητρ. Ἐρμου πόλεως	65
Ἄγάπιος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38	Εὐθύμιος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38
Ἄγγελος, ἐπισκ. Βελλᾶς	30	Εὐτύχιος, ἐπισκ. Ἄνδριανου- πόλεως	20, 23
Ἀθανάσιος, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	23	Θ εοδόσιος, ἐπισκ. Βελλᾶς	30
Ἀθανάσιος Νάτσης, βοηθ. ἐπισκ.	67	Θεόληπτος, πατρ. Κων)λεως	59
Ἀθηναγόρας, πατρ. Κων)λεως	60	Θωμᾶς, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	23
Ἀκάκιος, ἐπισκ. Βελλᾶς	31	Ι ακώβος, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Ἄνθιμος, ἐπισκ. Βελλᾶς	31	Ἰερόθεος, μητρ. Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	32
Ἄνθιμος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38	Ἰερόθεος, Μπάνιος, ἐπισκ. Πω- γωνιανῆς	38
Ἄνθιμος Γκέτζης, μητρ. Δρυϊνου- πόλεως	25	Ἰωακεῖμ ὁ Χῖος, ἐπισκ. Δρυϊνου- πόλεως	25, 32
Ἄντώνιος, ἐπισκ. Βελλᾶς	30	Ἰωαννίκιος, ἐπισκ. Βελλᾶς	31
Ἀρσένιος, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	37	Ἰωαννίκιος, ἐπισκ. Σταυροπόλεως	66
Β ασίλειος Παπαχρήστου, μητρ. Δρυϊνουπόλεως,	22, 26, 41	Ἰωάννης Βασιλικός, μητρ. Δ.Π.Κ.	32, 42
Βασίλειος Τσεκίδης, ἐπισκ. Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	32	Ἰωάσαφ, ἐπισκ. Βελλᾶς	30
Βησσαρίων, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	37	Ἰωσήφ, ἐπισκ. Βελλᾶς	32
Βησσαρίων, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	38	Ἰωσήφ, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38
Γ αβριήλ, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	24	Κ αλλίνικος, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Γαβριήλ Σίφνιος, μητρ. Δρυϊνου- πόλεως	25	Κάλλιστος, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Γαβριήλ, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	37	Κοσμᾶς, ἐπισκ. Δρυϊνουπόλεως	26
Γεράσιμος, ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς	37	Κοσμᾶς Εὐμορφόπουλος, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	26
Γερμανός, ἐπισκ. Βελλᾶς	31	Κυπριανός, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	57
Γερμανός, ἐπισκ. Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	32	Κωνσταντῖνος, ἐπισκ. Ἄνδριανου- πόλεως	23
Γρηγόριος, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	26	Κωνσταντῖνος, ἐπισκ. Βελλᾶς καὶ Κονίτσης	30
Δ ανιήλ, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38	Λ εόντιος, ἐπισκ. Βελλᾶς	32
Διονύσιος, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	37		
Διονύσιος, Γκανιάτης, ἐπισκ. Πωγωνιανῆς	38		
Δημήτριος Εὐθυμίου, μητρ. Δ.Π.Κ.	42		

Λουκάς Τρικώλης, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	26	Πανάρετος, επίσκ. Πωγωνιανής	35, 37, 38
Μ αλάχιος, επίσκ. Πωγωνιανής	38	Πανάρετος, επίσκ. Βελλᾶς καὶ Κονίτισης	32
Μανασσῆς, επίσκ. Πωγωνιανής	38	Παντελεήμμων, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	26
Μανασσῆς, επίσκ. Βελλᾶς	30	Παρθένιος, επίσκ. Βελλᾶς	31
Ματθαῖος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	23, 24	Παρθένιος, μητρ. Ἰωαννίνων Βελλᾶς	32
Ματθαῖος Πετρίδης, μητρ. Δρυϊ- νουπόλεως	26	Παχώμιος, επίσκ. Βελλᾶς	31
Ματθαῖος, επίσκ. Μυρέων	62	Παχώμιος, επίσκ. Πωγωνιανής	37
Μεθόδιος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	23	Ρ αφαήλ, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Μητροφάνης, επίσκ. Δρυϊνου- πόλεως	23, 25	Σ εβαστιανὸς Οἰκονομίδης μητρ. Δ.Π.Κ.	43
Μανουήλ, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	25	Σοφιανός, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Ν εκτάριος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24	Σπυρίδων Βλάιχος, επίσκ. Βελλᾶς καὶ Κονίτισης	22, 32, 61
Νεόφυτος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24	Στέφανος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Νεόφυτος, επίσκ. Βελλᾶς	31	Συμεών, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	24
Νεόφυτος, επίσκ. Πωγωνιανής	38	Συμεών, επίσκ. Πωγωνιανής	38
Νεόφυτος Κεκέζης, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	25	Σωφρόνιος, επίσκ. Βελλᾶς	31
Νίκανδρος, επίσκ. Πωγωνιανής	38	Σωφρόνιος, επίσκ. Πωγωνιανής	38
Νικόδημος, επίσκ. Δρυϊνουπόλεως	25	Υ πάτιος, επίσκ. Ἀνδριανουπόλεως	23
Νικόδημος Ἀκρης, μητρ. Δρυϊ- νουπόλεως	25	Ἰππάτιος, επίσκ. Πωγωνιανής	37
Νικόδημος, επίσκ. Βελλᾶς	31	Φιλάρετος, επίσκ. Βελλᾶς	31
Νικόλαος, επίσκ. Βελλᾶς	31	Χ ριστόφορος Χατζῆς,	42
Π αῖσιος, επίσκ. Βελλᾶς	31	Χ ρῦσανθος, επίσκ. Βελλᾶς	31,
Παῖσιος, μητρ. Δρυϊνουπόλεως	25	Χρῦσανθος επίσκ. Πωγωνιανής	37

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κονίτισης

ΚΡΙΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΘΕΙΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 'Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝ Β. ΗΠΕΙΡΩ' 1969

1. 'Ο Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης 'Αθηναγόρας Α'.

τῷ Ἐλλογιμωτάτῳ κυρίῳ Φωτίῳ Οἰκονόμου, Θεολόγῳ, τέκνῳ ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ, χάριν εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Ἐν Ἀθήναις

Τοῦ θίου τὴν θάλασσαν διαπλέοντες μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱεραρχίας, τοῦ Ἱ. Κλήρου καὶ τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τοῦ ἐγγύς καὶ τοῦ ἐγγύς ὑπὸ συνθήκας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Ὑψίστου, πολλὴν ἐδοκιμάσαμεν ψυχικὴν χαρὰν κομισάμενοι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ» σύγγραμμα τῆς ὑμετέρας λίαν ἡμῖν ἀγαπητῆς Ἐλλογιμότητος.

Καὶ ἤρχισαμεν νὰ μελετῶμεν αὐτὸ ἐν μυστικῇ μεθ' ὑμῶν ψυχικῇ ἐπικοινωνίᾳ καὶ ἀγαλλιάσει, ὅτι πλουτιζόμεθα ἐκ τῶν ὑψηλῶν σκέψεων τῆς ὑμετέρας ἐλλογιμότητος, τῶν εὐγενικῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ πόθου τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς κοινωνίας καὶ μερικώτερον τοῦ ἀνθρώπου.

Ταῦτα δὲ πάντα συγκροτοῦσι καὶ τὴν προσωπικὴν βιβλιοθήκην τὴν ὁποίαν καταρτίζομεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν καὶ διατηροῦμεν ἀνεξάντλητον.

Καὶ ἐπὶ πλέον ἔχουσι τοποθετήσῃ τὴν ὑμετέραν Ἐλλογιμότητα εἰς τὴν γενναίαν καὶ τετιμημένην παρεμβολὴν τῶν συμμετόχων καὶ συνεργατῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῆς εἰς προώθησιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἐπιπεσοῦσα ἐπὶ τῶν ὁπαδῶν Αὐτοῦ, φωτίζει τὰς διανοίας καὶ θερμαίνει τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν εἰς πορείαν σταθερὰν καὶ ἀκλινῆ.

Εὐχαριστοῦμεν ὅθεν θερμῶς τὴν ὑμετέραν Ἐλλογιμότητα διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς συγγραφῆς ὑμῶν ταύτης ὡς καὶ τῆς ἰδιοχείρου εὐλαβοῦς ἀφιερώσεως, συγχαίρομεν ὀλοψύχως καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἰς συνεχῆ πνευματικὴν παραγωγὴν καὶ πλουτισμὸν τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς.

Καὶ ἐπὶ τούτοις ἀπονέμοντες τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἐλλογιμότητι τὰς Πατρικὰς ἡμῶν εὐχὰς ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτὴν καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς οἰκείους αὐτῆς τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Κυρίου.

α ρ ξ θ' (1969) Αὐγούστου κα'

Μετὰ πολλῆς ἀγάπης

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

'Ο Κωνσταντινουπόλεως 'Αθηναγόρας

2. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος.

Τῷ ἐλλογίμῳ κυρίῳ Φωτίῳ Οἰκονόμου, τέκνῳ ἐν Πνεύματι ἀγαπητῷ χάριν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ.

Παρελάβομεν ἀσφαλῶς τὸ τελευταῖον πόνημα τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς ἐλλογιμότητος, τὸ φέρον τὸν τίτλον: «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ».

Εὐχαριστοῦντες θερμῶς διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀντιτύπου, συγχαίρομεν ὑμῖν ἀπὸ καρδίας ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ ὡς ἄνω συγγράμματος ὑμῶν, δι' οὗ παρέχετε συνοπτικὴν καὶ θαυμασίαν συνάμα εἰκόνα τῆς ἐν τῇ μαρτυρικῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν αὐτῇ διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐπικαλούμενοι δ' ἐφ' ὑμᾶς πλουσίαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐνίσχυσιν ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν, καταστέφομεν ὑμᾶς ταῖς πατρικαῖς ἡμῶν εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις.

Διάπυρος πρὸς Κύριον εὐχέτης
+ Ὁ Κύπρου Μακάριος

Ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου
τῇ 29ῃ Ὀκτωβρίου 1969

3. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἰάκωβος.

Ἐλλόγιμε κύριε Οἰκονόμου,

Διὰ τοῦ παρόντος μετ' εὐγνωμοσύνης γνωρίζομεν τὴν λήψιν τοῦ ἀξιολόγου βιβλίου σας «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ».

Συγχαίροντες διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὕλης, τῆς συντάξεως καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βιβλίου σας εὐχόμεθα, ὅπως ὁ Θεὸς σας ἐμπνέῃ εἰς τὴν δι' αὐτοῦ ἰσχυροτέραν ἔτι προβολὴν τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ιδεωδῶν, ὅπως, ἡ ἀλήθεια, ἡ διαφώτισις, ἡ ἐποικοδόμησις καὶ ἡ θεμελίωσις πίστεως καὶ ἀρετῆς, καὶ διατελοῦμεν.

Διάπυρος πρὸς Κύριον Εὐχέτης
Ὁ Ἀμερικῆς Ἰάκωβος

12 Ἰανουαρίου 1970

4. Ὁ Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος.

Ἐν Καλαμάτῃ τῇ 13ῃ Αὐγούστου 1969

Ἀγαπητὲ Κύριε Οἰκονόμου,

Ἐλαβον μετὰ χαρᾶς τὸ νέον ἱστορικὸν βιβλίον Σας «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ» καὶ συγχαίρω θερμῶς. Εἶναι μία εἰσέτι ὡραία προσφορὰ Σας εἰς τὴν τοπικὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου, μάλιστα δὲ τῆς μαρτυρικῆς καὶ πεφιλημένης μας Βορείου Ἠπείρου, τῆς ὁποίας τὸ συνεχιζόμενον δράμα κυριολεκτικῶς συνέχει καὶ συγκλονίζει τὰς ψυχὰς ὅλων μας. Ὁ Κύριος νὰ Σας εὐλογῇ.

Μετ' εὐχῶν καὶ τιμῆς
+ Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος

5. Ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἰ. Ἀναστασίου.

«...Ἐλαβα τὸ νέο σας βιβλίον καὶ σὰς εὐχαριστῶ. Δὲν σὰς ἔγραψα ἀμέσως γιατίι ἤθελα πρῶτα νὰ τὸ διαβάσω. Τὸ διάβασα καὶ τὸ βρῆκα πολὺ καλὸ, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον. Σὰς συγχαίρω διὰ τὴν ἐπιμέλειάν σας καὶ γιὰ τὴν προσφορὰν σας καὶ εὐχομαί νὰ ἰδοῦμε καὶ ἄλλα τέτοια ἐπιμελημένα ἔργα σας...».

Ὁ ἴδιος ὁ Καθηγητὴς εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Γρηγόριος Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη, τευχ. 613, Σεπτ. καὶ Ὀκτωβρ. 1969 ἔγραψε τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ βιβλίου «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἠπείρῳ»:

«Κάθε βιβλίον τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὴν ἱστορίαν τοπικῶν ἐκκλησιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου εἶναι χρήσιμον, διότι ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν θὰ προέλθῃ ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων παρομοίων βιβλίων, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοπικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἠπείρου. Εἰς τὸ παρὸν ἔργον τοῦ ἐξετάζει πρῶτον τὴν κατάστασιν τῆς Β. Ἠπείρου κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκάστην τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς. Ἐκθέτει τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀνεκηρύχθη ἀνωμάλως αὐτοκέφαλος ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἐκκλησία καὶ κατόπιν παρέχει συντόμους πληροφορίας περὶ τῶν μονῶν, τῶν Χριστιανικῶν μνημείων καὶ τῶν ναῶν τῆς Β. Ἠπείρου καὶ ἀναφέρει τοὺς διδασκάλους τοῦ γένους καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς τοὺς καταγομένους ἐξ αὐτῆς. Τέλος κάμνει λόγον περὶ τῶν ξένων προπαγανδῶν καὶ περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας ἡ ἐκκλησία τῆς Β. Ἠπείρου προσέφερον εἰς τὸν ἑλληνισμόν.

Ὅπως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἀναδρομῆς εἰς τὰ περιεχόμενα ὁ συγγραφεὺς φιλοδοξεῖ νὰ δώσῃ πλήρη εἰκόνα τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν περιγράφει, καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ τοῦ μετὰ τὸν τρόπον σαφῆ καὶ εὐσύνοπτον. Καλὸν θὰ ἦτο εἰς ὠρισμένα σημεῖα τῆς ἐργασίας τοῦ νὰ ἀσχοληθῇ λεπτομερέστερον μετὰ τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν κατάστασιν τῆς περιοχῆς, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ σαφεστέραν εἰκόνα τῆς Β. Ἠπείρου.

Ὁ συγγραφεὺς ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὰ βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του.

Τὸ βιβλίον εἶναι ἐπαγωγόν, χρήσιμον καὶ ἀξιοσύστατον ὄχι μόνον εἰς τοὺς νοσταλγοὺς τῆς ἀλυτρώτου Β. Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον διὰ τὰ θέματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας».

6. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Β. Βέλλας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου 1969

«...Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἔλαβον τὸ βιβλίον Σας «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ». Τὸ θέμα εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ παρουσιάζει πολλὰ τὰ πρωτότυπα.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ Σὰς συγχαρῶ ὀλοψύχως καὶ νὰ Σὰς εὐχηθῶ, ὅπως ὁ Θεὸς Σὰς ἐνισχύσῃ, ὥστε νὰ γράψῃτε καὶ ἄλλα ἔργα».

7. 'Ο Β' αντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Δ. Πατίλης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19ῃ Αὐγούστου 1969

«...Ἐλαβον τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ» βιβλίον σας καὶ σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς. Ἐπὶ τούτοις συγχαίρω ὑμᾶς διὰ τὴν ἐργασίαν σας αὐτήν, ἣτις ὁμολογουμένως, ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθ' ὅλου ἱστορίαν αὐτῆς.

Τοιαῦται πνευματικαὶ προσφοραὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς μορφωτικαὶ καὶ κατατοπιστικαί, ἀλλὰ καὶ ἐθνωφελεῖς, διότι ἀποτελοῦν μαρτυρίαν δι' ἓν τμῆμα τῆς Πατρίδος μας, τὸ ὁποῖον τελεῖ ὑπὸ ξένον ζυγόν».

8. 'Ο ἱστοριοδίφης καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Κ. Μέρτζιος.

Βενετία 1—10—1969

«...Μόλις ἐπεράτωσα τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νέου συγγράμματός σας: «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ» καὶ σᾶς γράφω σήμερον γιὰ νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι αἱ ἐντυπώσεις μου εἶναι ἀρίσται. Συνεπληρώσατε τὴν «Τριλογίαν» οὕτως εἰπεῖν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἐνιαίας Ἠπείρου καὶ λογίζομαι εὐτυχῆς, διότι ἡ ὑπόδειξις μου σᾶς ἐνέπνευσε νὰ συγγράψετε καὶ τὴν περὶ Βορείου Ἠπείρου ἐκκλησίαν καὶ σᾶς θεβαιῶ ὅτι ἐπιτύχατε τὸν σκοπὸν σας. Εἶδα τὴν πλουσίαν βιβλιογραφίαν ποὺ ἀναφέρετε καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἀντληθείσας ἑκατοντάδας ὑποσημειώσεων, αἱ ὁποῖαι κάμνουν τὸ ἔργον σας ἐπιστημονικόν.

Δεχθῆτε ἐπὶ τούτοις τὰ θερμά μου συγχαρητήρια καὶ τοὺς ἐγκαρδίους χαιρετισμούς».

9. 'Ο Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε., Ν. Χαλιάσος.

Ζωγράφου 6 - 11 - 1969

«Ἐλαβον τὸ βιβλίον σας «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ» καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμητικὴν ἀποστολὴν τοῦ εἰς ἐμὲ καὶ διὰ τὴν πρόφρονον ἀφιέρωσίν του εἰς τὸ πρόσωπόν μου.

Σᾶς συγχαίρω θερμῶς διὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ τούτου τοῦ πονήματός σας, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς σειρὰν ἱστορικῶν μελετῶν σας καὶ προδίδει σοβαράν, ἐπιμεμελημμένην καὶ μεθοδικὴν προσπάθειαν, ἣτις προκύπτει ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην, καὶ ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιογραφίας, ἐξ ἧς ἠντλήσατε.

Ἡ ἀναδίφησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων, προστιθεμένη εἰς κυρίαν ἐργασίαν σας, τὴν εὐγενῆ καὶ ἐπίπονον διδακτικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν σας ἐν τῷ σχολείῳ ἀπασχόλησιν, μαρτυρεῖ φιλοπονίαν καὶ καρποφόρον τάσιν πρὸς ἔρευναν καὶ πνευματικὴν καρποφορίαν, τὴν ὁποῖαν εὐχομαι πλουσίαν καὶ εἰς τὸ μέλλον».

**10. Ὁ πρῶην Πρόεδρος τοῦ δικηγορικοῦ Συλλόγου Θεσπρωτίας
κ. Χρ. Σιαυρόπουλος.**

Ἐφημ. «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον», ἀριθμ. φύλλ. 97)678 τῆς 6.12.1969

Μετὰ τὰς ἱστορικὰς μελέτας τοῦ ἰδίου συγγραφέως περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας Θεσπρωτίας (1964) καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωαννίνων (1966) εἶδε τὸ φῶς νέα μελέτη, περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν Β. Ἡπείρῳ.

Μετ' ἀντικειμενικότητος βασιζομένης εἰς πλουσίαν βιβλιογραφίαν καὶ πηγὰς ἀναφερομένας ἐν ὑποσημειώσεσιν ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Β. Ἡπείρου συνυφασμένην μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν αὐτῇ ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς τὰς σελίδας της ἀναφέρονται ἅπαντες οἱ ἐκκλησιαστικῶς δράσαντες Μητροπολίται, Ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, οἱ μαρτυρήσαντες ὑπὲρ τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν, περιγράφονται αἱ Μοναί, οἱ Ναοὶ τῆς περιοχῆς κ.τ.λ., Χριστιανικὰ μνημεῖα καὶ κειμήλια, οἱ ἐκάστοτε διωγμοὶ καὶ προσπάθειαι ἐξισλαμίσεως καὶ ἀπεμπολήσεως τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ πάντα ταῦτα μετὰ γλαφυρότητος, σαφήνειας καὶ χάριτος.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἐμβέρ Χότζα ἐκρίζωσιν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων καὶ τὸν ἀφανισμόν τῶν θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ κειμηλίων, θὰ ἀποτελέσῃ διὰ τὰς μελλούσας γενεὰς τὴν ἱστορικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ βίου τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, τιμᾷ τὸν συγγραφέα, ὅστις μετὰ τόσου ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν συλλογὴν καὶ τακτοποίησιν τῶν ἀποδείξεων του.

Ἀναγορεύει τοῦτον εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς Ἡπείρου, ἐξ ἧς καὶ οὗτος κατάγεται, καὶ ἀποτελεῖ παράδειγμα διὰ τοὺς νεωτέρους νὰ συνεχίσωσι τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναβλύζει ἀπειρον φῶς, ἵνα καταυγασθῇ τὸ σκότος τῶν παρελθόντων αἰώνων».

11. Ἡ ἔφημερίς «Θεσπρωτικὰ Νέα»,

ἀριθμ. φύλλ. 476 τῆς 25 - 8 - 1969

Ὁ Θεολόγος κ. Φ. Οἰκονόμου, συνεχίζοντας τὴν συγγραφικὴν του παραγωγή, γύρω ἀπὸ τὴν «Ἐκκλησία τῆς Ἡπείρου», μᾶς ἔδωκε τὸ τέταρτον κατὰ σειρὰν βιβλίον του, μετὰ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἡπείρῳ».

Μετὰ τὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ, ὁ κ. Φ. Οἰκονόμου, ὀλοκληρώνει, μὲν νὰ πῆ κανεὶς, τὴν ὄλην του προσπάθεια, γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἡπείρου.

Ἐρευνητὴς ἀκούραστος, φθάνει ὡς τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Χριστιανικῆς Ἰστορίας, γιὰ νὰ βρῇ καὶ νὰ περιγράψῃ μετὰ σαφήνεια καὶ ἀντικειμενικότητα κάθε τί πού ἀναφέρεται στὴν Ἐκκλησία τῆς Β. Ἡπείρου.

Τὸ βιβλίον του χωρίζεται σὲ 3 μέρη.

Στὸ πρῶτο περιγράφει, τὶς Ἐπισκοπὲς καὶ Μητροπόλεις τῆς Β. Ἡπείρου, τὰ Μοναστήρια καὶ τὰ διάφορα Χριστιανικὰ Μνημεῖα καὶ Ναοὺς.

Στὸ δεύτερο, τοὺς Ἁγίους Β. Ἡπείρου, τοὺς Δασκάλους τοῦ γένους καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς καὶ τέλος τοὺς Ἀνωτέρους ἐκ τῆς Β. Ἡπείρου Κληρικοὺς καὶ τὴ δράση τους ἔξω ἀπ' αὐτήν.

Τέλος στὸ τρίτο, ἀναφέρει τὴν Ξένη θρησκευτικὴ προπαγάνδα καὶ τὴν ἐπίδρασή της στὸν πληθυσμὸ καὶ τὶς προσφορὲς καὶ θυσίαις διαφόρων Ἱερωμένων καὶ Λαϊκῶν γιὰ τὴν διατήρηση καὶ ἐπιβολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Μὲ ἐπιστημονικὴ εὐθύνη καὶ θρησκευτικὴ εὐλάβεια ὁ κ. Φ. Οἰκονόμου παραθέτει στοιχεῖα ἀπολύτως ἠλεγμένα καὶ κατορθώνει στὶς 150 σελίδες τοῦ βιβλίου του νὰ καλύψῃ ἓνα θέμα τεράστιο καὶ νὰ δώσῃ σ' ὅσους θὰ ἤθελαν νὰ μάθουν κάτι γιὰ τὴν Β. Ἡπειρον καὶ τὴ δράση τῆς Ὁρθοδόξου Χριστ. Ἐκκλησίας, μίαν πλήρη καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα, ἱστορίας 20 περίπου αἰώνων. Δηλονότι ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἀποστόλου Παύλου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ἔργο πελύμοχθο, πράγματι Ἱστορικό, ἀντικειμενικό καὶ σαφὲς συμπληρώνει, ὅτι μᾶς ἔμαθε ὁ συγγραφεὺς μὲ τὰ προηγούμενα 3 βιβλία του, ποὺ ἀναφέρονται καὶ αὐτὰ στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ἡπείρου μας».

12. Ὁ Θεσπρωτὸς Θεολόγος Θεμ. Παπαθανασίου.

Ἐφημ. «Θεσπρωτικὴ» Ἡγουμενίτσα, ἀριθμ. φύλλ. 673 τῆς 4 - 9 - 1969 καὶ Ἐφημ. «Ἐλευθέρων Βῆμα» Ἡγουμενίτσα τῆς 12 - 9 - 1969

«Εἶναι τὸ τέταρτον κατὰ σειρὰν ἱστορικὸν καὶ πρωτότυπον βιβλίον τὸ ὁποῖον προσφέρει διὰ τῆς παρούσης λίαν ἀξιολόγου καὶ ἐπιμελημένης ἐκδόσεώς του πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ὁ διακεκριμένος καὶ ἐμβριθέστατος ἐπιστῆμων Θεολόγος καὶ σεβαστὸς διδάσκαλος κ. Φώτιος Οἰκονόμου. Ὁ συγγραφεὺς διὰ τοῦ νέου τοῦ βιβλίου «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ» μὲ σαφήνειαν, μεθοδικότητα καὶ γλῶσσαν ρευστὴν παρέχει πληρεστάτην εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἑλληνικωτάτου καὶ Ὁρθοδόξου αὐτοῦ τμήματος, τῆς ἀλυτρώτου Βορείου Ἡπείρου. Ἐν ἀρχῇ ἀφοῦ ἐκθέτει ἐν συντομίᾳ τὰ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ δίδει ἐν συνεχείᾳ πλήρη εἰκόνα περὶ τῆς ὀργανώσεως ἐξελίξεως τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος παρατίθεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως πλουσιώτατον μαρτυρολόγιον καὶ ἀξιόλογον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἐν συντομίᾳ τὴν ζωὴν καὶ δράσιν τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων τῆς περιοχῆς. Δὲν εἶναι οὐδόλως ὑπερβολὴ ἀλλὰ πραγματικότης ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ὁ διακεκριμένος συγγραφεὺς προσφέρει διὰ τοῦ ἔργου του ὑψίστην ὑπηρεσίαν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὴν Ἡπειρον ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην διότι τόσον διαφωτιστικὴ καὶ μεθοδικὴ ἔκδοσις δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύομεν ὅτι ὁ σεβαστὸς διδάσκαλος

θά συνεχίσῃ τὸν ὠραῖον καὶ εὐγενῆ ἀγῶνα του διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δι' ἄλλων πρωτοτύπων ἐργασιῶν ὡς ἡ ἀνά χεῖρας ἔκδοσις. Αἱ εὐχαὶ ὅλων μας θὰ τὸν συνοδεύουν εἰς τὴν ὠραίαν προσπάθειάν του».

13. Ὁ φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς Ἀπ. Παπαθεοδώρου.

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», Ἰωάννινα, τεύχ. 213—219, Ἰανουάρ. - Φεβρουάρ. 1970 κάμνων ἐκτενῆ ἀνάλυσιν τῆς ἐργασίας μου «Ἡ Ἐκκλησία ἐν Β. Ἡπείρῳ» γράφει ἐν κατακλείδι:

«Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἀξιόλογος ἐθνικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ καὶ ἄθλος. Ἡ ἐθνικὴ σημασία ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ ἐν αὐτῇ ἀναπτυσσόμενα δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ὡς ἀπαραίτητα στοιχεῖα διαφωτίσεως κατὰ τῶν ἀντιπάλων μας ἐπὶ τοῦ Μεγάλου αὐτοῦ Ἐθνικοῦ θέματος τῆς Β.Η. Ἡ ἐπιστημονικὴ δὲ πληρότης ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἐπεστράτευσε πλουσίαν βιβλιογραφίαν καὶ ἄλλας πρᾶσιτὰς πηγὰς καὶ βοηθήματα, δι' ὧν μεθοδικῶς τεκμηριώνει τὰ ἀναγραφόμενα, καὶ ἐπαρκῶς ἀποστομώνει πάντα κακόβουλον καὶ ἐνημερώνει πάντα καλοπροαίρετον ἐρευνητὴν.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω δικαιώνουν καὶ τὸν φιλόμοισον, Ἐθνικὸν Ἀγωνιστὴν καὶ νῦν Ἀρχηγὸν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος, Σεβασμ. Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κ. Σεραφίμ, «ἀναλώμασι» τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον, ὡς εὐγνωμόνως ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς».

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας